ÖZELKİTAPGRUBU

ALBERT CAMUS

CALIGULA

DÖRT PERDELİK OYUN

BÜTÜN OYUNLARI 2

1957 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Fransızca aslından çeviren

Ayberk Erkay

can

Caligula, Albert Camus
© 1944, Éditions Gallimard, Paris
© 2015, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mart 2015, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ayça Sezen

Düzelti: Burçak Karabağ, Aylin Samancı
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3
Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2416-9

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

Kişiler

CALIGULA
CÆSONIA
HÉLICON
SCIPION
GENÇ SCIPION
CHEREA
İHTİYAR SOYLU
METELLUS
LEPIDUS
OCTAVIUS
SARAY İDARECİSİ
MEREIA
MUCIUS
MUHAFIZLAR
KÖLELER
ŞAİRLER

Olaylar Caligula'nın sarayında yaşanmaktadır.

Birinci perde ile ikinci perde arasında üç yıllık zaman aralığı vardır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne

Soylu yurttaşlar sarayın bir odasında toplanmışlardır. İçlerinden biri oldukça yaşlıdır. Gergin oldukları her hallerinden bellidir.

BİRİNCİ SOYLU

Hâlâ haber yok.

İHTİYAR SOYLU

Sabah yok, akşam yok.

İKİNCİ SOYLU

Üç gündür haber yok.

İHTİYAR SOYLU

Gidiyor ulaklar, dönüyor ulaklar, başlarını sallıyor, aynı lafı ediyorlar: "Haber yok."

İKİNCİ SOYLU

Aranmadık yer kalmadı, başkası gelmez elden.

BİRİNCİ SOYLU

Kuruntu etmenin manası yok. Bekleyelim derim. Çekip gittiği gibi, dönüp gelecektir elbet.

İHTİYAR SOYLU

Saraydan ayrılırken gördüm onu. Tuhaf bakıyordu gözleri.

BİRİNCİ SOYLU

Ben de gördüm, sordum neyin var diye.

İKİNCİ SOYLU

Yanıt verdi mi?

BİRİNCİ SOYLU

"Hiç," dedi, o kadar.

Bir süre sessizlik. Hélicon girer, soğan yemektedir.

İKİNCİ SOYLU

(*Halen gergindir.*) Bunun sonu iyi değil.

BİRİNCİ SOYLU

Genç adam nihayetinde, tabii şeyler bunlar.

İHTİYAR SOYLU

Muhakkak, diner ateşi zamanla.

İKİNCİ SOYLU

Diner mi dersiniz?

BİRİNCİ SOYLU

Umalım ki bir an evvel unutsun.

İHTİYAR SOYLU

Unutacaktır! Biri gider, onu gelir.

HÉLICON

Ne malum gönül meselesi olduğu?

BİRİNCİ SOYLU

Başka ne olabilir sebebi?

HÉLICON

Karaciğer, olamaz mı? Ya da sabah akşam yüzünüzü görmekten midesi bulanmıştır. Kolay şey mi aynı suratlara katlanmak ömür boyu? Ara sıra başka yüzler görse belki dayanır ama nerede! Her gün aynı yemek, her öğün yahni!

İHTİYAR SOYLU

Ben gönül meselesi olduğuna inanmayı tercih edeceğim, öylesi daha hoş geliyor.

HÉLICON

Zarar gelmez öylesinden, mühim olan tarafı o. Malum, akıllı deli ayırmıyor aşk denen illet.

BİRİNCİ SOYLU

Tutuldu ya bir illete, şükür ki her keder fani şu dünyada. Sizler söyleyin, ıstırap çekebilir misiniz bir yıldan fazla?

İKİNCİ SOYLU

Benim elimden gelmez.

BİRİNCİ SOYLU

Kimsenin gücü yetmez.

İHTİYAR SOYLU

Yaşanmaz olur hayat.

BİRİNCİ SOYLU

Ne güzel söylediniz. Misal, buyurun bendeniz geçen yıl karımı kaybettim malumunuz. Gece gündüz gözyaşı döktüm ardından fakat sonra ne oldu... unuttum. Elbet, halen arada yüreğim sızlıyor fakat neticeye bakın asıl siz, geçti gitti işte.

İHTİYAR SOYLU

Derdi veren tabiat, dermanı da veriyor insana.

HÉLICON

Sizi tanıyana kadar ben de öyle bilirdim.

Cherea girer.

BİRİNCİ SOYLU

Haber var mı?

CHEREA

Hâlâ yok.

HÉLICON

İtidal beyler, itidal. Duruşumuzu muhafaza edelim. Roma İmparatorluğu, unutmayın ki bizzat bizleriz. Biz güçten düşersek imparatorluk perişan olur. Şu vakitte buna asla müsaade edemeyiz! İlk iş olarak şu anda yapmamız gereken, afiyetle karnımızı doyurmaktır, biz yiyelim ki imparatorluk güçsüz düşmesin.

İHTİYAR SOYLU

Doğru söylüyor, telaşa mahal yok, hele bir dereyi görelim...

CHEREA

Canımı sıkıyor bu gidişat. Yolunda giderken her şey. Böylesini bulmuşken başımızda.

İKİNCİ SOYLU

Haklı, kusursuz bir imparatordu: Vicdanlı ve tecrübesiz.

BİRİNCİ SOYLU

Bu kadar sızlanmanın manası yok, nedir bu haliniz durduk yere? Elbet tahtına dönecektir, buna mani bir durum yok ortada. Kabul ediyorum, Drusilla'yı seviyordu. Seviyordu ama kız kardeşiydi nihayetinde; olmayacak işe kalkışıp yatağına dahi aldı. Fakat kadın öldü diye koskoca Roma'yı felakete sürüklemeye hiç kimse cüret edemez.

CHEREA

Gözü dünyayı görmez olmuş. Korkar oldum ben, bu kaçış hayra alamet değil.

İHTİYAR SOYLU

Doğru diyor, ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

BİRİNCİ SOYLU

Teferruatın önemi yok, devletin bekası gereği ensest bir ilişkinin faciaya dönüşmesine katiyen müsaade edilemez. Ensest yaşanmıştır, doğrudur fakat bu mevzu burada kalmalı, saray dışına çıkmamalıdır.

HÉLICON

Orasına sözüm yok fakat takdir edersiniz ki ensest ilişki pek bir ses getiriyor. Tabirimi mazur görün lakin yatak gıcırdadı bir kere, bütün komşular uyandı gürültüden. Hem yeri gelmişken sorayım, bu çekip gidişin Drusilla'yla alakalı olduğunu nereden çıkarıyorsunuz?

İKİNCİ SOYLU

Ne olabilir ki başka?

HÉLICON

Düşünün bakalım. Felaketler, evlilikleri pek bir andırır, kaale alın bu sözümü. İnsan seçim yaptığını sanır, oysa asıl seçilen kendisidir. Caligula'mızın yüreği gamlı fakat belki kendisi dahi bihaber sebebinden! Tutunacak dal bulamayınca çareyi kaçıp gitmekte bulmuş olabilir pekâlâ. Yerinde biz olsak aynısını yapmaz mıydık? Uzağa gitmenize lüzum yok, kendimden örnek vereyim, babamı seçmek elimde olsaydı, bu dünyaya gelmezdim.

Scipion girer.

İkinci sahne

CHEREA

Haber?

SCIPION

Maalesef yok. Köylüler görür gibi olmuşlar, fırtınada oradan oraya koşuyormuş.

Cherea soyluların yanına döner, Scipion peşinden gider.

CHEREA

Üç gün mü oldu Scipion?

SCIPION

Evet. Üç gün önce oldu olan, oradaydım ben de, düştüydüm gene peşine. Caligula yürüyordu, kavuşmaya gidi-

yordu Drusilla'nın cesedine. Vardı en son yanına, dokundu hafif tedirgin, sonra kayboldu gitti düşüncelerde. Döndü arkasını, usulca yürüdü çıktı gitti odadan. Gidiş o gidiş işte, ne duyan var ne gören.

CHEREA

(*Başını iki yana sallayarak*) Fazla düşkün çocuktu edebiyata.

İKİNCİ SOYLU

Yaşı gereği.

CHEREA

Mevkinin gereği değil fakat. Sanatçı bir imparatorla uğraşacak halimiz yok! Ama ne gelir elden, her sürüde illa çıkar birkaç uyuz koyun, böylesi ilk değil ya başımıza gelen. Seleflerinden feyz alıp bu devletin memuru olmasını bilmesi gerek.

BİRİNCİ SOYLU

Kendi görür faydasını.

İHTİYAR SOYLU

Herkes işini yapacak.

SCIPION

Ne yapabiliriz Cherea?

CHEREA

Hiç.

İKİNCİ SOYLU

Bekleyelim. Dönmeyecek olursa yeri doldurulur. Roma tahtı imparatorsuz kalacak değil, dört yanımız namzet.

BİRİNCİ SOYLU

Namzet bol da akıllısına rastlamak zor.

CHEREA

Döndüğünde aklı başında olmazsa?

BİRİNCİ SOYLU

Daha çocuk, getiririz aklını başına.

CHEREA

Yanaşmazsa laf dinlemeye?

BİRİNCİ SOYLU

(*Güler.*) Eh bir bildiğim varmış demek! Darbe hususunda boşuna kalem oynatmamışım vaktiyle!

CHEREA

Mecbur kalırsak faydalanınız! Ben okuduklarımdan memnunum şimdilik.

SCIPION

Müsaadenizle.

Scipion çıkar.

CHEREA

Alındı.

İHTİYAR SOYLU

O da çocuk daha. Bağlı olur gençler birbirine.

HÉLICON

Olsun yahut olmasınlar, onlar da yaşlanacak elbet.

Bir muhafız belirir: "Caligula'yı görmüşler! Sarayın bahçesinde!"

Herkes dışarı çıkar.

Üçüncü sahne

Sahne bir süre boş kalır. Caligula sahnenin solundan gizli saklı içeri girer. Dalgın bir hali vardır, üstü başı pis, saçları sırılsıklam, bacakları ıslanmıştır. Elini birkaç defa ağzına götürür. Aynaya doğru ilerler ve kendi aksini görünce durur. Belli belirsiz sözler mırıldanır, sonra sağ tarafa gider, kollarını iki yana açtığı bacaklarının arasından aşağıya sarkıtarak oturur. Hélicon sol taraftan girer. Caligula'yı görür ve sahnenin ucunda bir süre durur, sesini çıkarmadan onu seyreder. Caligula döner ve Hélicon'u görür. Bir süre sessizlik.

Dördüncü sahne

HÉLICON

(*Sahnenin bir ucundan bir ucuna*) Selam sana Gaius.

CALIGULA

(*Doğal bir tavırla*) Selam Hélicon.

Sessizlik.

HÉLICON

Yorgun görünüyorsun?

CALIGULA

Epey yürüdüm.

HÉLICON

Doğrudur, yokluğun uzun sürdü.

Sessizlik.

CALIGULA

Bulmak zor oldu.

HÉLICON

Neyi bulmak?

CALIGULA

İstediğim şeyi.

HÉLICON

Neymiş istediğin?

CALIGULA

(*Doğal bir tavırla*) Ay.

HÉLICON

Ne?

CALIGULA

Duydun pekâlâ... ayı istiyordum.

HÉLICON

Anladım!

Bir süre sessizlik. Hélicon yaklaşır.

Ne yapacaktın ayı?

CALIGULA

Baktım her şeye sahibim, bir ay kalmış geriye.

HÉLICON

Haklısın. Eh alabildin mi bari?

CALIGULA

Hayır, beceremedim.

HÉLICON

Can sıkıcı bir durum.

CALIGULA

Hem de nasıl, ondan yorgun düştüm.

Bir süre sonra.

CALIGULA

Hélicon!

HÉLICON

Evet Gaius.

CALIGULA

Delirdiğimi düşünüyorsun.

HÉLICON

Pekâlâ biliyorsun ki, ben asla düşünmem. Düşünmeyecek kadar akıllıyım.

CALIGULA

Öylesindir, doğru. Neyse! Ben delirmedim. Hatta aklım hiç bu kadar başımda olmamıştı. Derdin ne diye soruyorsan söyleyeyim, birden içimi bir alev sarıverdi, imkânsızın arzusuyla tutuşuyorum, derdim bu. (*Bir süre sonra*) Yetmez oldu bu dünya bana.

HÉLICON

Varan çoktur bu kanaate.

CALIGULA

Öyleymiş. Bir benim haberim yokmuş meğer. Gel gör ki, artık var. (*Halen doğal bir tavırla*) Şu dünyaya, şu haliyle tahammül etmem mümkün değil. O yüzden aya ihtiyacım var, ya da mutluluğa ya da ölümsüzlüğe, varsın adı delilik olsun, benim öylesine, şu dünyadan olmayan bir şeye ihtiyacım var.

HÉLICON

Kurduğun mantık gayet tutarlı fakat neticeye varması bir o kadar zor.

CALIGULA

(*Aynı yalın tavırla ayağa kalkarak*) Sen öyle san. Kimsenin cesareti yok sonuna kadar gitmeye, ondan elleri boş kalıyor hep, yetiyordur belki mantığına sadık kalmak neticeye varana dek.

Hélicon'a bakar.

Aklından geçeni de bilmiyorum sanma. Amma kıyamet, diyorsun bir kadın öldü diye! İnan bana bu başka. Hatırlar gibiyim gerçi sevdiğim bir kadının öldüğünü birkaç gün evvel ama ne yapalım canım geçmiş gitmiş, hem ne-

dir ki aşk dediğin? Zerre kıymeti yok. Sana yemin olsun, umurumda değil ölümü, bir işaretten ibaret benim için, gözümü açtı beni aya mecbur bırakan bir hakikate. Apaçık ortadaymış oysa, görmemek aptallıkmış. Öyle bir hakikatmiş ki meğer, keşfetmesi güç, direnmesi zormuş.

HÉLICON

Neymiş peki bu hakikat Gaius?

CALIGULA

(*Başka tarafa bakarak, kayıtsız bir tavırla*) İnsanlar ölmeye mahkûm ve mutsuz yaratıklar.

HÉLICON

(*Bir süre sonra*) Doğru fakat öğrenmiş insan evladı onunla yaşamasını. Baksana bir etrafına. Ne güzel de afiyetle yiyorlar yemeklerini.

CALIGULA

(*Birden celallenir.*) Yalan o senin gördüğün, etrafımı saran her şey yalan! Ben hakikati görsün istiyorum bu insanlar, hakikati yaşasınlar! Buna gücüm yeter Hélicon, onları hakikate kavuşturabilirim. Çünkü biliyorum neye ihtiyacı olduklarını, cahil bu insanlar Hélicon ve bir hocaya, ne söylediğini bilen bir hocaya ihtiyaçları var.

HÉLICON

Gücenme sözüme Gaius ama senin dinlenmen gerek.

CALIGULA

(*Oturur, usulca*) Mümkün değil o dediğin Hélicon, asla da mümkün olmayacak.

HÉLICON

Neden olmasın?

CALIGULA

Yatıp uyursam getirip önüme mi serecekler ayı?

HÉLICON

(*Bir süre sessizliğin ardından*) Doğru söylüyorsun.

Caligula güçbela ayağa kalkar.

CALIGULA

Dinle Hélicon. Duydun mu geliyorlar, ayak sesleri yaklaşıyor. Sessizliğini koru ve beni gördüğünü unut.

HÉLICON

Anladım.

Caligula çıkışa doğru yönelir. Arkasını döner.

CALIGULA

Ve bana yardım et... lütfen.

HÉLICON

Aksini yapmak için bir sebebim yok Gaius. Lakin şu dünyada bildiğim çok, ilgimi çeken pek az şey var. Ne için yardım istiyorsun benden?

CALIGULA

İmkânsız için.

HÉLICON

Elimden geleni yaparım.

Caligula çıkar. Scipion ile Cæsonia hızla sahneye girerler.

Beşinci sahne

SCIPION

Burada da yok. Onu görmedin mi Hélicon?

HÉLICON

Hayır.

CÆSONIA

Sana bir şey söylemedi mi çekip gitmeden?

HÉLICON

Bendeniz onun sırdaşı değil, makul olduğu üzere seyircisiyim.

CÆSONIA

Lütfen Hélicon.

HÉLICON

Sevgili Cæsonia, Gaius'umuz, hepimizin malumu, hayallerinde yaşayan bir delikanlı. Fakat henüz farkında değil elindeki kudretin. Bu sebepten ötürü, müdahil olmaya lüzum görmüyorum şimdilik. Ama gün gelir de farkına varırsa kudretinin Caligula, bilin ki o gün o cevval yüreğiyle cüret edemeyeceği şey bulunmaz. İşte o vakit ancak Tanrı'dan sorulur başımıza gelecek felaketler. Şimdi müsaadenizle, yemek vakti.

Hélicon çıkar.

Altıncı sahne

Cæsonia yorgun bir tavırla oturur.

CÆSONIA

Bir muhafız görmüş onu. Bütün Roma görmüş, bütün Roma görüyor bir yerlerde Caligula'yı ama onun gözü hiçbir şey görmüyor, bir efkârdır esir almış aklını.

SCIPION

Neyin efkârıdır dersin?

CÆSONIA

Nereden bilirim Scipion?

SCIPION

Drusilla?

CÆSONIA

Kim bilir? Ama bilirim seviyordu onu. Bilirim kahreder insanı dün kollarına aldığının öldüğünü görmek.

SCIPION

(*Çekinerek*) Ya sen Cæsonia?

CÆSONIA

Ah ben ya! Ben mazide kaldım Scipion.

SCIPION

Onu kurtarmamız gerek.

CÆSONIA

Sen de seviyorsun onu demek?

SCIPION

Seviyorum onu. Hep iyiliğini gördüm. Cesaret verdi, ayağa kaldırdı beni her düştüğümde. Sözleri kazındı aklıma. Derdi ki bana, "Kolay değildir hayat ama mümkündür teselliyi bulmak sanatta, inançta, insanları sevmekte." Derdi ki hep, "Can yakmaktır insana mahsus yegâne günah." Adil bir insan olmaktı onun arzusu.

CÆSONIA

(*Ayağa kalkarak*) Çocuktu daha, çocuk.

Aynanın karşısına geçer ve kendine bakar.

Ben ki şu vücudumdan başka Tanrı tanımadım bugüne dek, şimdi yalvarıyorum sana Tanrım, bağışla bana Gaius'umu.

Caligula girer. Cæsonia ve Scipion'u görünce tereddüt eder, birkaç adım geriler. Aynı sırada karşı taraftan soylular ve sarayın idarecisi sahneye girerler. Caligula'yı görünce donakalırlar. Cæsonia arkasını döner, Scipion ile birlikte Caligula'ya doğru koşarlar. Caligula bir el hareketiyle onları durdurur.

Yedinci sahne

İDARECİ

(*Sesi kaygılı*) Biz... biz seni arıyorduk Caesar.

CALIGULA

(*Farklı, sert bir ses tonuyla*) Görüyorum.

İDARECİ

Biz... aslında...

CALIGULA

(*Hışımla*) Ne istiyorsunuz?

İDARECİ

Kaygılandık Caesar.

CALIGULA

(*İdarecinin üzerine yürüyerek*) Hangi hakla?

İDARECİ

Ah! Biz... (*Birden aklına gelir, bir çırpıda söyler.*) Kaygımız hazineden yanadır Caesar, takdirini bekleyen mevzular var, biliyorsun geciktirmeye gelmez.

CALIGULA

(*Kahkahalara kapılarak*) Hazine! Bak iyi ki dedin, hazine tabii! Şakaya gelecek şey mi canım hazine?

İDARECİ

Katiyen değil Caesar.

CALIGULA

(*Halen gülerek, Cæsonia'ya*) Sen ne dersin canım, haksız mıyım, en mühim mesele değil mi hazine?

CÆSONIA

Değil Caligula, daha mühim şeyler var.

CALIGULA

Aklının ermediği belli oldu senin. Hazine büyük ihtimam gerektirir. Maliye, toplum ahlakı, dış siyaset, askerî

donanım, zirai kanunlar hepsi önemli şey bunların! Her şeyin önemi büyük. Roma'nm kudreti, senin eklem ağrıların, aşağı kalmaz biri ötekinden, her şey önemli şu dünyada. Gör bak, hepsinin icabına bakacağım sırayla! Şimdi bana kulak ver idareci.

İDARECİ

Seni dinliyoruz.

Soylular yaklaşırlar.

CALIGULA

Bana sadakatinden sual olunur mu?

İDARECİ

(*Gücenmiştir.*) Caesar!

CALIGULA

Güzel, paylaşayım o halde seninle niyetimi. Bugünden tezi yok, imparatorluğun iktisadi yapısını yerle bir edeceğiz. Dert etme, ben sana anlatacağım nasıl yapacağımızı... şu senatörler bir çıksın bakayım.

Soylular çıkarlar.

Sekizinci sahne

Caligula, Cæsonia'nın yanına oturur.

CALIGULA

Şimdi dinle bakalım. İlk hamlemiz şu: Bütün soylular,

varlık sahibi bütün Roma yurttaşları –ki üç-beş kuruşu da, hanı hamamı da ayırmam, gözümde aynıdır– çocuklarını mirastan mahrum bırakacaklar ve sahip oldukları malları derhal devlete bağışlayacaklar.

İDARECİ

Ama Caesar...

CALIGULA

Sana henüz söz vermedim. Devletin ihtiyaçlarını göz önüne alarak mallarını devlete bağışlamış olan bu insanları, uygun gördüğümüz bir sırayla öldüreceğiz. İcap ederse sırayı gözden geçirir, ayarlama yaparız. Velhasıl neticede, tüm miras bize kalmış olacak.

CÆSONIA

(*Caligula'dan uzaklaşarak*) Ne olmuş sana böyle?

CALIGULA

(*İstifini bozmadan*) Kim önce, kim sonra öldürülecek sırası hiç mühim değil esasında. Zira her idamın kıymeti aynıdır ve bu da demektir ki hiçbir idamın bir kıymeti yoktur. Hem suçlu arıyorsak, hepsi birbirinden suçlu bunların. Yurttaşların parasını cebinden çalmak, muhtaç oldukları yiyeceklere vergi üstüne vergi koyup işi dolandırmaktan daha erdemli bir davranıştır. Devlet idare etmek, malumunuz, çalmak demektir. Fakat asıl mesele neyi nasıl çaldığındır. Ben kendi payıma, alenen çalmak taraftarıyım. Küçük hesaplar peşinde koşmak devri sona erdi. (*Sert bir tavırla, idareciye*) Emirlerimi derhal yerine getir! Vasiyetnameler Roma'da hemen bu akşam, taşrada bir aya kalmadan imzalanmış olacak. Habercileri sal.

İDARECİ

Caesar, göremiyorsun ama...

CALIGULA

Beni iyi dinle budala. Madem hazine her şeyden önemli, insan hayatının en ufak kıymeti yok demektir. Vaziyet aşikâr. Senin gibi düşünenlerin varacağı netice bundan başkası olamaz. Paraya her şeyden çok kıyrnet verdiğinize göre, ne kendi hayatınız ne başkasının hayatı umurunuzda olsa gerek. Bilinsin ki, ben de mantığın sesini dinlemeye karar vermiş bulunuyorum. Gücün de yegâne sahibi olduğuma göre, mantığın size nelere mal olacağını çok geçmeden öğreneceksiniz demektir. İhtilafları da, ihtilaf çıkaranları da yeryüzünden kazıyacağım. Gerekirse senden başlayacağım.

İDARECİ

Sana yernin olsun Caesar, şüphen yersizdir iyi niyetimden.

CALIGULA

Sen de şüphe etmeyesin benim iyi niyetimden. Hem bak sözünü dinledim, sana uydum devlet hazinesine ihtimam gösterdim, bundan âlâ kanıt olur mu? Bana teşekkür etmen gerek esasında, oyununa çağırdın; bak geldim oynuyorum üstelik senin kurallarınla. (*Bir süre sonra, daha sakin*) Lafı uzatmak zaman kaybı, kusursuz bir plan hazırladım; dolambaçsız dâhiyane bir plan, tartışmaya hiç lüzum yok. Gözümden kaybolmak için üç saniyen var. Başladı, bir...

İdareci süratle çıkar.

Dokuzuncu sahne

CÆSONIA

Tanıyamaz oldum seni! Şakaydı bunlar de bana.

CALIGULA

Devlet idaresi şaka kaldırmaz Cæsonia, cahile ders veriyordum.

SCIPION

İnanmam Gaius, gördüğüme inanamam, imkânsız!

CALIGULA

İyi ya!

SCIPION

Anlamıyorum seni.

CALIGULA

İyi ya! Bütün mesele imkânsızın kendisi! Mümkün olmayanı mümkün kılmak bütün mesele.

SCIPION

Sınırları yok bu oyunun, sonu neye varır bilinmez, çılgınlık bunun adı.

CALIGULA

Hayır Scipion, bunun adı güç, bir imparatorun gücü! (*Yorgun bir tavırla kendini geriye bırakır.*) Gücün ne işe yaradığını nihayet anladım. İmkânsıza bir şans tanımaktır güç. Ne bugün sınır tanır ne yarın sınır tanıyacak benim özgürlüğüm.

CÆSONIA

(*Üzüntüyle*) Bilmiyorum Gaius, sevinmek mi gerek buna.

CALIGULA

Ben de bilmiyorum. Yaşayıp göreceğiz demek ki.

Cherea girer.

Onuncu sahne

CHEREA

Döndüğünü duydum. Ne dualar ettim sağlığına, duyulmuş sesim.

CALIGULA

Sağlığım sana ne kadar teşekkür etse az. (*Bir süre susar, sonra ansızın*) Defol git Cherea, görmek istemiyorum seni!

CHEREA

Şaşırdım Gaius.

CALIGULA

Nesine şaşırdın? Bıktım edebiyatçılardan, kaldırmıyor midem, yalanlarına tahammülüm kalmadı. Kendi dediklerini duymamak için habire konuşuyorlar. Bir duysalar kendileri de anlar zaten beş para etmediklerini, bir daha da açılmaz o çeneleri. Kaybol, gözüm görmesin seni, yalancı şahitlerden iğreniyorum!

CHEREA

Yalanımızı gördüysen Gaius, bil ki ağzımızdan kaçmıştır. Bağışla, masumum ben.

CALIGULA

Yalan asla masum değildir. İnsanlara azamet, şeylere kıymet bahşediyor savurduğunuz yalanlar. Bak işte bunu affedemem.

CHEREA

Bu dünyada yaşamak isteyen bizler, savunmayalım mı onun hakkını?

CALIGULA

Savunmayın boşuna, dava çoktan kapandı. Bu dünyanın bir kıymeti yoktur ve bu hakikati kabullenmeyen özgürlüğüne kavuşamaz. (*Ayağa kalkar.*) Sizlere duyduğum nefretin sebebi budur, özgür değilsiniz siz. Şu koca Roma İmparatorluğu'nda, bir ben varım özgür olan. Defol şimdi Cherea, sen de Scipion, dostluğa gülerim ancak bu vakitten sonra. İlan olunsun bütün Roma'ya, özgürlüğüne kavuşmuştur Roma nihayet ve başlamıştır onu bekleyen büyük sınav.

Çıkarlar. Caligula arkasını dönmüştür.

On birinci sahne

CÆSONIA

Ağlıyor musun?

CALIGULA

Ağlıyorum Cæsonia.

CÆSONIA

Nedir bu halin, ne değişti sanki hayatında? Drusilla'yı seviyordun ama başkalarını da seviyordun sen, beni de seviyordun. Öldü diye kaçıp gitmek niye, yollara düşmek niye üç gün üç gece, yüzüne sinmiş bu kin niye?

CALIGULA

(*Yüzünü Cæsonia'ya dönerek*) Ey divane, Drusilla'ya ağlayan kim? Yalnız aşk uğruna mı dökülür sanırsın bir erkeğin gözünden yaşlar?

CÆSONIA

Bağışla Gaius. Anlamaya çabalıyorum seni.

CALIGULA

Erkek dediğin de ağlar etrafını yalanlar sarmışsa. (*Cæsonia ona yaklaşır.*) Hayır Cæsonia. (*Cæsonia geriler.*) Ama yanımda kal.

CÆSONIA

İste yeter, emir sayarım. (*Oturur.*) Bu yaşa gelince anlıyormuş insan, kederden ibaretmiş meğer yaşamak. Bunca kötülük sarmışken dört yanımızı, ondan yana olmak neden Gaius?

CALIGULA

Hayır, sen de anlamayacaksın. Varsın olsun, anlama! Bakarım başımın çaresine, bulurum çıkış yolumu. Bulmam gerek sarmadan içimi şu tuhaf şeyler; isimleri yok, cisimleri yok, geziniyorlar damarlarımda, ne gelir onlara karşı elimden? (*Cæsonia'ya doğru dönerek*) Ah Cæsonia, bilir-

dim ya insana mahsus olduğunu çaresizliğin, bilmezmişim meğer ne demekmiş o çaresizlik. Herkes gibi, hastalık sanırdım ruha musallat olan. Değilmiş anladım, şu bedene vuruyormuş acısı. Tenim sızlıyor, göğsüm acıyor, yanıyor her yanım. Zihnim âciz düştü, midem bulanıyor. Ağzımdaki tat hepsinden beter. Ne kanın ne ölümün ne ateşin tadı bu, yakıyor dilimi hepsi bir olup. Her yutkunuşum karanlığa gömüyor dünyayı, tiksiniyorum insanlardan. Ne acıymış meğer, ne yamanmış insan olmak!

CÆSONIA

Uyuman gerek Gaius, uzunca bir uykuya ihtiyacın var; rahatlamaya, düşünmekten vazgeçmeye ihtiyacın var. Sen uyu, ben ayrılmam başucundan. Bak gör uyanınca eski tadını alacaksın dünyanın. Gücün var senin, kullan o gücünü sevilmeye layık olanları sevmeye. Mümkün olan da şansı hak eder şu dünyada.

CALIGULA

Ah dile kolay ancak ne mümkün uyumak, ne mümkün koyvermek.

CÆSONIA

Öyle sanır insan elden ayaktan düştü mü. Ama gör bak az dinlen, gene nasıl ses getiriyor yumruğun vurduğun yerden.

CALIGULA

Neye yarar bilmedikten sonra o yumruğu nereye vuracağımı? Neyleyim o yumruğu, neye yarar akıllara ziyan o gücüm yetmiyorsa güneşi doğudan batırmaya, yetmiyorsa acıları dindirmeye, yetmiyorsa ölümsüz kılmaya insanları? Ah Cæsonia ne fayda, ha uyumuşum ha uyanık kalmışım, farkı yok şu düzene söz geçiremedikten sonra.

CÆSONIA

Çılgınlığın en büyüğü senin heves ettiğin, Tanrı saymak kendini.

CALIGULA

Sen de beni deli sanıyorsun. Tanrı dediğin nedir ki heves edeyim onun kudretine? Tanrıları aşar benim yüreğimi kemiren arzular. Bir krallık düşün ki, kralı imkânsızın ta kendisi. İşte ben onun tahtına göz diktim.

CÆSONIA

Gücün yetmez göğü yere indirmeye, güzeli çirkin yapmaya, yüreği taş kesmeye.

CALIGULA

(*Coşkuya kapılarak*) Ben göğü denize çalmak, çirkini güzele katmak, kederi neşe kılmak istiyorum.

CÆSONIA

(*Caligula'nın karşısına dikilir, yalvarırcasına*) İyisiyle kötüsüyle, yücesiyle düşkünüyle, doğrusuyla yanlışıyla var bu dünya ve inan bana hep böyle kalacak.

CALIGULA

(*Halen coşkulu*) Ben de bunu değiştirmek istiyorum. Armağanım olacak eşitlik bu asra. Hele bir denk olsun her şey, hele bir insin yeryüzüne imkânsız, hele bir alayım avuçlarıma ayı, bak gör o zaman bir başka ben bulacaksın karşında, bir başka olacak dünya benimle birlikte, ölüme teslim olmayacak artık insanlar, mutlu olacaklar nihayet.

CÆSONIA

(*Çığlık çığlığa*) Nasıl vazgeçersin aşktan!

CALIGULA

(*Öfkeyle haykırır.*) Unut aşkı Cæsonia unut! (*Cæsonia'yı omuzlarından kavrar ve onu sarsar.*) Aşk dediğin hiç, koca bir hiç! Duymadın mı adamı, oydu haklı olan, aşk bir hiç, aslolan devlet hazinesi! Her şeyin başı hazine. Ah şimdi mümkün bana yaşamak! Yaşamak Cæsonia, sevmenin tersiymiş yaşamak. Benim sana bunları söyleyen, davet ediyorum seni hudutsuz bir cümbüşe, davaların davasına, temaşanın en keyiflisine. Ama bana seyirci gerek, kalabalık gerek, kurbanlar gerek, suçlular gerek!

Bir çırpıda gongun yanına varır ve vurmaya başlar; durmadan ve gittikçe daha sert vurur.

(*Gonga vurarak*) Tez getirin suçluları. Suçlular gerek bana. Ve herkes suçludur, herkes! (*Bir yandan gonga vurarak*) Getirin önüme idamlıkları. Nerede seyirciler, seyircilerimi istiyorum derhal! Yargıçlar, şahitler, sanıklar, baştan idamlık alayınız! Bak Cæsonia bak! Hiç görmediklerini göstereceğim onlara, bu topraklarda nefes alan tek özgür insanı göstereceğim!

Yankılanan gonk sesleri, bütün saraya giderek yayılan, artarak yaklaşan bir uğultuya sebep olur. Konuşmalar, silah sesleri, koşuşturanların gürültüsü. Caligula gülmekte ve gonga vurmaktadır. Muhafızlar içeri girer, hemen sonra çıkarlar.

(*Gonga vurarak*) Ve sen Cæsonia, sen de bana itaat edeceksin. Bana yardım edeceksin sonuna kadar. Muhteşem olacak. Yemin et Cæsonia bana yardım edeceğine.

CÆSONIA

(*Afallamıştır, iki gonk sesi arasında*) Yemin etmeme gerek yok, seviyorum ben seni.

CALIGULA

(*Gonga vurarak*) Ne dersem yapacaksın.

CÆSONIA

(*Gonga vurarak*) Ne dersen Caligula, yeter ki dur artık.

CALIGULA

(*Gonga vurarak*) Zulmedeceksin.

CÆSONIA

(*Ağlayarak*) Zulmedeceğim.

CALIGULA

(*Gonga vurarak*) Taş keseceksin, can yakacaksın.

CÆSONIA

Can yakacağım.

CALIGULA

(*Gonga vurarak*) Sen de acı çekeceksin.

CÆSONIA

Çekeceğim Caligula ama dur, dur yoksa çıldıracağım.

Soylular ve sarayın diğer sakinleri sahneye girmişlerdir, şaşkın haldedirler. Caligula son bir kez gonga vurur, tokmağını havaya kaldırır, onlara doğru döner ve yanına çağırır.

CALIGULA

(*Çıldırmış haldedir.*) Gelin hepiniz. Yaklaşın. Yaklaşmanızı emrediyorum! (*Tepinerek*) Bir imparator emrediyor yaklaşmanızı. (*Korku içinde yaklaşırlar.*) Çabuk olun. Sen de gel Cæsonia, sen de yaklaş yanıma.

Cæsonia'yı kolundan yakalar, aynanın önüne götürür, aklını kaçırmış vaziyette elindeki tokmakla aynadaki yansımayı siler.

(*Gülerek*) Gördün mü bak, bak tertemiz oldu, silindi hatıralar defoldu gitti o yüzler! Bak yok, hiçbir şey yok, bir ne kaldı bak, bak yaklaş ne kaldı. Bak. Yaklaşın. Bakın hepiniz.

Deliye dönmüş halde aynanın önüne geçer ve durur.

CÆSONIA

(*Aynaya bakar, dehşetle*) Caligula!

Caligula parmağını aynaya koyar, bir süre gözlerini ayırmadan aksini seyreder, ardından farklı, gururlu bir sesle:

CALIGULA

Caligula.

PERDE

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne

Soylular Cherea'nın evinde toplanmışlardır.

BİRİNCİ SOYLU

Şerefimiz iki paralık oldu.

MUCIUS

Üç yıldır üç!

İHTİYAR SOYLU

Kocakarı diyor bana! Herkesin ortasında! Geberesice!

MUCIUS

Üç yıldır üç!

BİRİNCİ SOYLU

Akşamları gezintiye çıkıyor, bizi zorla koşturuyor tahtırevanının etrafında!

İKİNCİ SOYLU

Sağlığa faydası var diyor bir de utanmadan.

MUCIUS

Üç yıldır üç!

İHTİYAR SOYLU

Affı yok ettiklerinin.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Yaptıkları bağışlanamaz, asla!

BİRİNCİ SOYLU

Patricius, el koymadı mı senin olanlara? Scipion, almadı mı babanın canını? Octavius, senin karını zapt etmedi mi, kendi girmiyor mu şimdi koynuna? Lepidus, oğlunu öldürtmedi mi senin? Daha ne kadar katlanacaksınız bunlara? Bilin ki, ben kararımı verdim. Bu hayata tahammül edeceğime basiretsiz, korkak bir yaşam süreceğime, koyarım canımı ortaya, tutunurum bir umuda, tereddüt dahi etmem.

SCIPION

Kendisi verdi kararı benim adıma, babamı öldürttü.

BİRİNCİ SOYLU

Ya sizler, yüreğinizde yer var mıdır hâlâ tereddüde?

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Seninleyiz. Arenada üç kuruşluk adamları oturttu yerimize, yetmedi ortaya sürdü hepimizi, üstümüze saldı nefesi kokanları, sırf bize ceza olsun diye.

İHTİYAR SOYLU

Alçak!

İKİNCİ SOYLU

İblis!

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Soytarı!

İHTİYAR SOYLU

Basiretsiz herif!

DÖRDÜNCÜ SOYLU

Üç yıldır üç!

Sesler yükselir. Kılıçlar çekilir. Bir meşale yere düşer. Bir masa devrilir. Herkes galeyan halinde çıkışa yönelir. Tam o sırada Cherea içeri girer, sakin bir tavırla onları durdurur.

İkinci sahne

CHEREA

Neyin telaşıdır bu, nereye böyle?

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Saraya.

CHEREA

Doğru tahmin etmişim. Ne sanıyorsunuz peki, içeri buyur edeceklerini mi?

BİRİNCİ SOYLU

Müsaade isteyecek değiliz.

CHEREA

Bakıyorum pek bir gözünüz kararmış, cesaret gelmiş! Eh bari bana müsaade edin de evime gireyim.

Kapı kapanır. Cherea devrilmiş masanın yanına gider, bir köşesine oturur. Bu esnada herkesin yüzü ona döner.

CHEREA

Kolay olur sanıyorsunuz dostlarım ama maalesef. Yüreğinizi saran korku, cesaretin ve itidalin yerini tutmaz. Aceleye gelecek iş değil heves ettiğiniz.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Bizimle değilsen çek git yoluna, dilini tut bize yeter.

CHEREA

Sizinle olduğumu sanıyorum, gerekçemiz farklı olsa da.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Yeter bunca boş laf!

CHEREA

(*Ayağa kalkarak*) Haklısın, yeter. Şu işi bir açıklığa kavuşturalım. Sizinleyim dostlarım, orası doğru fakat sizden yana değilim. Ondan diyorum yolunuz yol değil sizin. Haberiniz yok daha karşınızdaki düşmanın kim olduğundan, ufak tefek işler peşinde zannediyorsunuz Caligula. Ama bilin ki şakası yok onun ve sizler felaketinize koşuyorsunuz. Açın evvela gözlerinizi, görün onu, görün ki savaşacak gücü bulsun bileğiniz.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Biz görüyoruz o zorbayı, inmedi yeryüzüne ondan çılgını!

CHEREA

Ondan emin olma. Çılgın imparatorlara aşinadır bu topraklar. Ama sanmayın ki ataları kadar çılgın bu başımızdaki. Bundan ya benim korkum, bundan ya nefretim; ne istediğini çok iyi biliyor Caligula.

BİRİNCİ SOYLU

Öldürmek istiyor hepimizi.

CHEREA

Hayır, ona sonra sıra gelecek. Daha yüce, daha ölümcül bir tutkunun peşinde koşuyor o, gücünü son damlasına kadar kullanacak kutsalımızı düşman edecek bize. İlk değil elbet bu imparatorlukta bir insana sınırsız güç balışe-dildiği fakat ilk odur elindeki gücü sınır tanımadan kullanmaya kalkan, insanı yok sayan, dünyayı yok sayan. Budur onda dehşete salan yüreğimi, bundandır savaşmaktan yana oluşum. Mühim sayrnam şu canımdan olmayı, gerektiği zaman cesareti bulacağımı biliyorum yüreğimde. Ama şu hayatımın anlamını, varoluşumun sebebini yitirmekse mevzubahis, işte ona tahammül edemem. Amaçsız yaşayamaz hiç kimse.

BİRİNCİ SOYLU

İntikam da bir amaçtır.

CHEREA

Öyledir, intikam olacak bizi bir araya getiren. Fakat anlamanızı isterim ki uğramış olduğunuz kıytırık hakaretler benim umurumda değil. Ben, muzaffer olması halinde dünyayı felakete sürükleyecek bir fikre karşı çarpışacağım. İki paralık olmanıza pekâlâ katlanırım fakat Caligula'nın düşlerine, düşlerini gerçek kılmasına izin veremem. Felsefesini ölüm üzerine inşa etmiş o; ve maalesef

aksini ispata müsaade etmeyen bir felsefe bu. Bize vurup yıkmaktan başka çare bırakmıyor.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

O halde harekete geçmek gerek.

CHEREA

Haklısın, hareket geçmek gerek fakat bir sıkımlık canınla, o azgın düşmana cepheden saldırmaya kalkarsan, kendi felaketini hazırlamış olursun ancak. Zorbalığı dize getirmek mümkündür fakat bu izansız kötülüğe karşı vereceğimiz savaşta, bizleri ancak kurnazca hamleler zafere taşıyabilir. Bırakalım yürüsün, çılgınlığa dönsün o doğru bildikleri, sabredelim. Sizleri kandırmak istemem, unutmayın ki yollarımız illa ki ayrılacak. O vakit geldiğinde, kendi çıkarlarınız için benden medet ummayın, benim yegâne arzum huzura kavuşmaktır yaralarını saracağını umduğum bir dünyada. Beni harekete geçiren ihtirasım değil, aklımı saran korkudur; hayatımı koca bir hiçe indirgeyecek olan o zalim, o amansız tutkudan korkumdur.

BİRİNCİ SOYLU

(*Öne çıkarak*) Ben anladım seni Cherea, galiba anladım. Hemfikiriz meselenin özünde, sen de bizler gibi toplumu ayakta tutan temellerin yıkılmak üzere olduğu kanısındasın. Sorunun tabiatı, dostlarım bana hak verecektir, her şeyden evvel ahlakidir bizim nazarımızda. Yuvalarımız dağılmak üzere, kimsede iş ahlakı kalmadı, sapkınlık aldı başını yürüyor bütün yurtta. Erdem bizi yardımına çağırıyor, duymazdan mı geleceğiz bu çağrıyı? Bu yola birlikte baş koyduğum dostlar, Roma'nın soylu yurttaşları razı mı geleceksiniz her akşam Caesar'ın tahtırevanının etrafında koşmaya?

İHTİYAR SOYLU

Müsaade edecek misiniz kocakarı demesine?

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Karılarımızı zapt etmesine?

İKİNCİ SOYLU

Çocuklarımızı.

MUCIUS

Paralarımızı.

BEŞİNCİ SOYLU

Hayır!

BİRİNCİ SOYLU

Güzel konuştun Cherea. Ateşimizi almakla iyi ettin. Harekete geçmek için henüz erken, halkı karşımızda bulmamız mümkün. Zafere atılacağımız ânı bizimle birlikte beklemek ister misin?

CHEREA

İsterim. Bırakalım Caligula yürüsün bildiği yolda. Alkışlayalım onu yol boyunca. Çılgınlığa taşıyalım onu omuzlarda. Elbet gün gelecek, bakacak aynaya yapayalnız bir kral görecek; etrafını ölüler, ölülerine yas tutanlar sarmış.

Bir uğultu yükselir. Dışarıdan gelen trompet sesleri duyulur. Bir süre sessizlik. Ardından ağızdan ağza bir isim dolaşır: Caligula.

Üçüncü sahne

Caligula ve Cæsonia, peşlerinden Hélicon ve askerler sahneye girerler. Bu sahne boyunca konuşma yoktur. Caligula durur ve komplocularа bakar. Birer birer karşılarına geçer, kiminin saçını düzeltir, kimini bir adım gerileyip baştan ayağa süzer, hepsine birden tekrar bakar, eliyle gözlerini kapatır ve tek kelime etmeden çıkar gider.

Dördüncü sahne

CÆSONIA

(*Müstehzi, dağınıklığı işaret ederek*) Kavga mı ediyordunuz?

CHEREA

Kavga ediyorduk.

CÆSONIA

(*Aynı tavırla*) Neden kavga ediyordunuz?

CHEREA

Öylesine kavga ediyorduk.

CÆSONIA

Yapma, hiç inanmadım.

CHEREA

Nesine inanmadın?

CÆSONIA

Kavga etmiyordunuz.

CHEREA

Öyle olsun, kavga etmiyorduk.

CÆSONIA

(*Gülümseyerek*) Ortalığı bir an evvel toplatsan fena olmaz. Caligula hiç hoşlanmaz dağınıklıktan.

HÉLICON

(*İhtiyar soyluya*) Zorla çileden çıkartacaksınız adamı!

İHTİYAR SOYLU

Biz ne yaptık ona?

HÉLICON

Hiç! Hiçbir şey yaptığınız yok ki! İşe yaramazlığın bu kadarı nerede görülmüş? Sabır ister size tahammül etmek. Kendinizi Caligula'nın yerine koyun, bir bakın şu halinize. (*Bir süre sonra*) Vaziyet anlaşıldı, faaliyetler başlamış, tezgâh kuruluyor!

İHTİYAR SOYLU

Yok öyle bir şey. Gene neler kuruyor kafasında?

HÉLICON

Bir şey kurduğu yok, pekâlâ biliyor neyin ne olduğunu. Gerçi, istediği de bu ya alttan alta. Durmayın haydi, toparlayalım bir an evvel.

Herkes etrafı toplamaya girişir. Caligula girer ve etrafa bakar.

Beşinci sahne

CALIGULA

(*İhtiyar soyluya*) Selam cicim. (*Ötekilere*) Cherea, yemeği sende yemeye karar verdim. Mucius, karını da çağırtım, haberin olsun.

İdareci ellerini vurur. Bir köle içeri girer ama Caligula *onu durdurur.*

Sen dur bakalım! Beyler, malumunuz devlet bütçesi sırf alışkanlıktan ayakta duruyor. Gelin görün ki, dün itibarıyla alışkanlıktan da fayda gelmez oldu. Dolayısıyla üzülerek de olsa, hizmet kadrosunda bazı düzenlemelere gitmek durumunda kaldım ve takdirle karşılayacağınızdan şüphe duymadığım bazı fedakârlıklarda bulundum. Bu suretle hizmetçi sayısını azaltmış, epeyce bir köleyi azat etmiş ve onların yerine sizleri hizmetime almış bulunuyorum. Sofrayı hazırlayıp yemeğimi getirebilirsiniz.

Soylular tereddütle birbirlerine bakarlar.

HÉLICON

Duydunuz beyler, biraz anlayış lütfen. Hem bakın göreceksiniz, aşağı düşmek, yukarı çıkmaktan çok daha kolaydır şu hayatta.

Soylular gene tereddütle kıpırdanırlar.

CALIGULA

(*Cæsonia'ya*) Tembel kölelere ne ceza veriyorduk?

CÆSONIA

Galiba... kırbaç.

Soylular aceleyle koşturur, beceriksizce sofrayı kurmaya girişirler.

CALIGULA

Böyle olmaz ama, biraz ihtimam! Mukayyet olun canım elinize kolunuza! (*Hélicon'a*) Haline bak şunların, ne iş geldi ki ellerinden bunu becersinler?

HÉLICON

Bir iş gelmeyeceği aşikâr, ancak döverken ancak emrederken faydasını gördü bu zatlar o ellerin. Zamanla öğrenirler, sabretmek gerek. Senatör olmaya bir gün fazla, işçi olmaya on yıl az gelir.

CALIGULA

Asıl senatörden işçi çıkarmak mesele, yirmi yıla ancak.

HÉLICON

Olsun, zaman nelere kadir. Hem belli ki istidatlılar! Serde uşaklık var demek, pek bir yakıştı ellerine! (*Bir soylu alnından terini siler.*) Bak terlemeye bile başladılar. Epey yol aldılar ilk günden.

CALIGULA

Güzel. Daha ne olsun? Umduğumdan maharetli çıktılar. Hem adalet iyi şeydir, ara sıra herkese lazım. Adalet demişken, fazla geçe kalmayalım idam bizi bekler. Ah Rufius ah, şanslı adammışsın bak durduk yere karnımın acıkacağı tuttu. (*Sır verircesine*) Lord Rufius'un kellesi uçacak akşama. (*Bir süre sonra*) Sormayacak mısınız neden uçacakmış kellesi?

Kimseden ses çıkmaz. Bu esnada köleler yiyecekleri getirmişlerdir.

(*Keyifle*) Aferin size, kafanız çalışmaya başlamış. (*Bir zeytin alıp dişler.*) İnsan evladının öbür tarafı boylamak için illa bir şey yapmak zorunda olmadığını nihayet anladınız demek. Asker, takdirimi kazandınız. Yanlış mıyım Hélicon?

Zeytini dişlemeyi bırakır, imalı bir tavırla komploculara bakar.

HÉLICON

Bilakis, pek haklısın! Ne kadar övünsek az ordumuzla! Gerçi benden söylemesi, bunların kafası fazla çalışmaya başlamış savaştan caymaları yakındır. Geç olmadan hizaya getirmekte fayda var, yoksa çökertir bunlar imparatorluğu!

CALIGULA

Ne güzel olur! Az nefes alırız fırsattan istifade. Geçin oturun bakalım, kim nereye istiyorsa, asta üste lüzum yok. Bak gene söylüyorum, şanslı adammış Rufius, bu mola ona yaradı, keşke değerini bilse ama zannetmem. Az şey mi canım bir-iki saat daha nefes almak ölmeden evvel? Kendi bilir.

Yemeye başlar, ardından diğerleri de yemeye koyulur. Caligula'nın masada rahat durmayacağı her halinden bellidir. Durduk yere zeytin çekirdeklerini yanındakinin tabağına atar, et artıklarını masaya tükürür, parmağıyla dişlerini karıştırır, kudurmuş gibi kafasını kaşır. Benzer davranışları yemek boyunca hiç çekinmeden sürdürür. Bir süre sonra birden yemeyi bırakır, gözünü komploculardan biri olan Lepidus'a diker.

(*Zalimce*) Ne o suratının hali? Oğlunu öldürttüm diye mi?

LEPIDUS

(*Boğazı düğümlenir.*) Hayır Caligula, ne haddime.

CALIGULA

(*Kendinden geçerek*) Ah Lepidus ah! Ne haddine! Ne severim oysa yüreğin acısını gizleyen yüzleri. Senin yüzünde keder var ama yüreğinde yokmuş meğer, yüreğinde keder ne arasın değil mi Lepidus, ne haddine değil mi senin, ne haddine?

LEPIDUS

(*Gayretle*) Ne haddime Caesar.

CALIGULA

(*Gittikçe keyiflenerek*) Ah Lepidus, şu gönlümün baş tacısın. Gel gülüp eğlenelim seninle beraber! Haydi bakalım, vardır sende güzel hikâyeler, anlat bize.

LEPIDUS

(*Sabrı tükenir.*) Gaius!

CALIGULA

Eh anlatma canım, istemiyorsan anlatma, ben anlatırım; sen dinle güzel güzel sonra da doya doya gülersin. Gülersin değil mi Lepidus? (*İmalı bir bakış atar.*) Bak haydi, öbür oğlunun hatırına. (*Yeniden gülümseyerek*) Canım zaten yerindeymiş keyfin, somurtacak halin yok durup dururken. (*İçkisini içer, ardından Lepidus'a zorla söyletmek için*) Ne... ne... eh söylesene Lepidus, ne!..

LEPIDUS

(*Usançla*) Ne haddime Caesar.

CALIGULA

İşte bu kadar! (*İçer.*) Dinle şimdi. (*Hayallere dalmış gibi*) Evvel zaman içinde, kimselerin sevmediği bir imparator yaşarmış. Kimseler imparatoru sevmezmiş ama imparator, Lepidus'u çok severmiş. Günün birinde bakmış ki imparator, Lepidus küçük oğlunu çok seviyor, oracıkta öldürtmüş küçük oğlunu; çünkü Lepidus'un yüreğinden o sevgiyi söküp atmak istemiş. (*Farklı bir sesle*) İnanmayın canım hemen, hikâye işte. Komik ama değil mi? Eh gülmüyorsun Lepidus. Kimse mi gülmüyor yoksa? Gülmüyor... Pekâlâ. (*Birden öfkeye kapılır.*) Herkesin derhal gülmesini emrediyorum! Güleceksin Lepidus, hepiniz güleceksiniz. Kalkın ayağa, gülün katıla katıla. (*Masaya yumruğunu vurur.*) Göreceğim, hepinizin güldüğünü göreceğim!

Herkes ayağa kalkar. Bu sahneyi, Caligula ve Cæsonia hariç tüm oyuncular kukla gibi oynayabilirler.

(*Sedirine devrilir, kendinden geçmiş halde kahkahalar atarak*) Şunlara bak Cæsonia, şu rezilliğe bak! Zarafetten, saygınlıktan bahsedenlerin haline bak, gördün mü buraya kadarmış, hani nerede kaldı atalarımızın bilgeliği, hani millet görse ne derdi, lafta kaldı bak, buraya kadarmış hepsi. Bunun adı korku Cæsonia, korkunun önünde hiçbir şey duramaz. Esaslı duygudur korku, medet ummaz başkasından saftır, sahicidir, atadan gelir asaleti. (*Elini alnını götürür, içer. Dostane bir tavırla*) Bu kadarı kâfi, başka mevzulardan bahsedelim. Cæsonia, hiç sesin çıkmıyor.

CÆSONIA

Sen emrettiğin vakit konuşmaya hazırım Gaius.

CALIGULA

Harikulade. Sus öyleyse. Aziz dostumuz Mucius'u dinleyelim.

MUCIUS

(*Güçbela*) Emret Gaius.

CALIGULA

Sen bize karından bahset Mucius. Bu arada o geledursun.

Mucius'un karısı Caligula'nın yanına gider.

Güzel! Seni bekliyorduk Mucius.

MUCIUS

(*Dağılmıştır.*) Ben... severim karımı.

Herkes güler.

CALIGULA

Ona ne şüphe dostum, ona ne şüphe. Sevmem diyeni çıkmamış ki!

Kadını yanı başına almış, sol omzunu yalamaktadır; gittikçe gevşer.

Şimdi anlatın bakalım kurduğunuz tezgâhları. Arkamdan ne dolaplar çevirmekle meşguldünüz demin?

İHTİYAR SOYLU

Gaius, bizden nasıl...

CALIGULA

Mühim değil güzelim, hiç mühim değil. Senden hesap mı soracağım şu yaşında? Zerre kadar umurumda değilsiniz, sahiden söylüyorum inan. Kendime dert edinecek halim yok sizin gibi âcizleri, sizde nerede o yürek? Daha işim var bir sürü, hiç uğraşamam sizinle. İşler de azıcık

daha beklesin, evvela şu tabiatımızın cevval arzularına bir güzel teslim olalım.

Ayağa kalkar ve Mucius'un karısını alıp yan odaya geçer.

Altıncı sahne

Mucius ayağa kalkacak olur.

CÆSONIA

(*Tatlı bir sesle*) Ah Mucius, şarap nefismiş, bir kadeh daha alırım.

Mucius itaat eder, ses etmeden Cæsonia'ya şarap doldurur. Sahneye gerginlik hâkimdir. Sandalyeler gıcırdar. Bu noktadan itibaren zorlama bir sohbet gelişir.

CÆSONIA

Deminki kavga pek merakımı uyandırdı Cherea, rica etmem söyler misin sebebi neydi?

CHEREA

(*Soğuk bir tavırla*) Pek tabii ki sevgili Cæsonia, şiir sanatı hakkında münakaşa ediyorduk; kimimiz şiire kan gerek diyor, kimimiz şiirde kana yer yok diyor.

CÆSONIA

Oldukça ilgi çekici bir tartışmaymış. Maalesef bir kadın olarak benim boyumu aşıyor. Gene de, sizleri yumruklaşmaya götürecek denli tutkuyla sanata bağlı olmanıza büyük hayranlık duyuyorum. . . .

CHEREA

(*Aynı soğuk tavırla*) Duymalısın. Caligula'mız hep demez mi, tutku, zulümdür bir parça.

HÉLICON

Aşk da, tecavüzdür bir parça.

CÆSONIA

(*Bir yandan yiyerek*) Doğru söze ne denir? Haksız mıyım beyler?

İHTİYAR SOYLU

İnsan ruhunu tahlil etmekte üstüne yoktur Caligula'mızın.

BİRİNCİ SOYLU

Emsali bulunmaz cesarete dair söylediklerinin.

İKİNCİ SOYLU

Yazıya dökse fena mı olur fikirlerini? Nicelerine yol göstermiş olur.

CHEREA

Fena olmaz elbet, meşguliyet olur en azından. Eğlenmeye ihtiyaç duyduğu aşikâr.

CÆSONIA

(*Yemeye devam ederek*) O halde ihya olacaksınız, bu işe çoktan koyulduğunu, halihazırda görkemli bir eser kaleme aldığını benden duymuş olun şimdilik.

Yedinci sahne

Caligula ve Mucius'un karısı sahneye girerler.

CALIGULA

Mucius, karınla işim tamam. Gelir birazdan. Şimdi müsaadenizle, vermem gereken talimatlar var.

Caligula süratle dışarı çıkar. Mucius beti benzi atmış halde ayağa kalkar.

Sekizinci sahne

CÆSONIA

(*Ayakta kalakalan Mucius'a bakarak*) Bu büyük eser adını tarihe yazdıracak Mucius, şüphen olmasın bundan.

MUCIUS

(*Gözü Caligula'nın çıktığı kapıda kalmış*) Neye dair bu eser Cæsonia?

CÆSONIA

(*Kayıtsız bir tavırla*) Ah orası beni aşar.

CHEREA

O halde şiirin ölümcül gücüne dair olsa gerek.

CÆSONIA

Öyle olsa gerek.

İHTİYAR SOYLU

(*Sevinerek*) Aman ne güzel işte! Cherea doğru söyledi, meşguliyet olur Caligula'mıza.

CÆSONIA

Haklısın da güzelim, gene de çok sevinme derim ben, eserin adı hoşunuza gitmeyebilir.

CHEREA

Neymiş adı?

CÆSONIA

"Adaletin Kılıcı."

Dokuzuncu sahne

Caligula hızla içeri girer.

CALIGULA

Affedersiniz, devlet işleri malum, acil mevzular. İdareci, ambarlara derhal kilit vurulacak, gereğini yap. Karamameyi imzaladım, masanda bulursun.

İDARECİ

Fakat...

CALIGULA

Yarından tezi yok, imparatorlukta kıtlık yaşanacak.

İDARECİ

Halkı zapt edemeyiz.

CALIGULA

(*Sert, kesin bir tavırla*) Emrediyorum, yarından itibaren kıtlık yaşanacak. Kıtlığın ne anlama geldiğini biliyor olmalı herkes, amansız bir afet olduğu malum, neymiş demek ki, bundan böyle bir afet yaşanacakmış bu topraklarda... Ne zaman son bulacağına ben karar vereceğim şüphesiz, ne zaman isterse canım artık... (*Ötekilere izah eder.*) İtiraf etmem gerekirse, özgür olduğumu kanıtlamak için fazla bir imkân yok elimde, özgürlüğüm ancak başkalarının zararına işliyor; sıkıntılı bir durum maalesef fakat şartlar böyle. (*Mucius'a göz kırparak*) Teorimi, kıskançlık mefhumuna uygulamak pekâlâ mümkün, uygulayın kendiniz görün. (*Hayal eder gibi*) Ah kıskanmak da pek beter şey canım! Gururu bir yandan, tahayyülü bir yandan, canına okur adamın resmen, çıkmaz ki akıldan! Tutsun karın...

Mucius yumruklarını sıkar, ağzını açacak olur.

(*Birden söze atılır*) Buyurun yemeğe beyler, yiyelim afiyetle. Yeri gelmişken, Hélicon'la birlikte sıkı bir çalışma yürütüyoruz şu sıralar, haberiniz var mıydı? İdam cezası hakkında bir eser kaleme alıyoruz, okuduktan sonra fikirlerinizi söylersiniz.

HÉLICON

Olur da sorarsak.

CALIGULA

Cömert olalım Hélicon! Paylaşmaktan zarar gelmez küçük sırlarımızı. Haydi madem yeri geldi, üçüncü bölüm, ilk paragraf.

HÉLICON

(*Ayağa kalkar, ezbere*) "İdam ferahlık verir, idam hürriyet

sağlar. İdam evrenseldir, güce güç katar, gerek teoride gerek pratikte tartışmasız doğrudur. İnsan ölür çünkü insan suçludur. İnsan suçludur; çünkü insan Caligula'nın malıdır. Nefes alan her insan Caligula'nın malı olduğuna göre, yeryüzünde herkes suçludur. Dolayısıyla herkes ölecektir. İnsana düşen vazife sabretmek, sırasını beklemektir."

CALIGULA

(*Gülerek*) Nasıl döktürmüşüz ama! Güzelliğine bakın fikrin, sabır! Dâhiyane! Ah bilin ki şu dünyada üstünüze tanımam sabretmekte, hayranım hepinize! Şimdi dağılın bakalım beyler. Cherea işini görmüştür sizinle. Herkes dışarı, Cæsonia sen dur! Lepidus, Octavius, kalın siz de! Mereia, sen de kal. Şu benim genelev hakkında bir konuşalım sizinle. Pek canımı sıkıyor vaziyet.

Diğerleri ağır ağır çıkarlar. Caligula gözleriyle Mucius'u takip eder.

Onuncu sahne

CHEREA

Emret Gaius. Nedir canını sıkan? Çalışanlar mı kaçırdı keyfini?

CALIGULA

Hayır, sıkıntım kazançtan yana.

MEREIA

Viziteye zam yapalım derhal.

CALIGULA

Mereia, susmak için eline geçen fırsatı harcadın. Şu yaşında senin harcın değil artık bu işler, sana fikrini soran olmadı.

MEREIA

Neden istedin öyleyse kalmamı?

CALIGULA

Çünkü birazdan, tutkusunu yitirmiş, içi geçmiş bir fanin fikrine ihtiyacım olacak.

Mereia bir kenara çekilir.

CHEREA

Benim tutkularım henüz taze Gaius, viziteye zam yapmayalım derim.

CALIGULA

Elbette zam yapmayacağız. İş hacmini artırmamız gerekiyor. Bununla ilgili tasarımı Cæsonia'yla paylaşmıştım, kendisi size izah etsin, ben galiba şarabı fazla kaçırmışım, uyku bastırdı.

Sedirine uzanır ve gözlerini kapatır.

CÆSONIA

Kolay bir çözüm sunuyor Caligula. Halka yeni bir nişan dağıtılacak.

CHEREA

Bir alaka göremedim.

CÆSONIA

Göremedin demek. Hak edenlere, Halk Kahramanı nişanı verilecek. Caligula'nın genelevini en sık ziyaret eden yurttaşlarımız bu nişana layık görülecekler.

CHEREA

Harikulade bir fikir!

CÆSONIA

Katılıyorum. Unutmadan söyleyeyim ödül; her ayın sonunda vizite makbuzlarının sayımı neticesinde sahibini bulacak ve on iki ay boyunca bu nişana layık olamamış yurttaşlar sürgüne gönderilecek yahut idam edilecekler.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Neden, "Yahut idam edilecek?"

CÆSONIA

Çünkü Caligula cezanın hiçbir kıymeti olmadığını söylüyor. Esas olan mahkûmun cezasını seçebilme özgürlüğü.

CHEREA

Kutlarım. Hazinemizin geleceği parlak.

HÉLICON

Fakat asıl mühim olan, ahlaki bir yönteme başvurulmuş olmasıdır. Neticede, günaha vergi koymak, acısını faziletten çıkarmaktan yeğdir, cumhuriyet iktidarları faydasını görmüştür bunun.

Caligula gözlerini aralar, ihtiyar Mereia'ya bakar; Mereia, bir kenarda, cebinden ufak bir şişe çıkartır ve içindekinden bir yudum alır.

CALIGULA

(*Yattığı yerden*) Sen ne içiyorsun Mereia?

MEREIA

Astım ilacımı Gaius.

CALIGULA

(*Ötekilerin arasından hışımla geçerek Mereia'nın yanına gider, ağzını koklar.*) Yalan, panzehir içiyorsun sen!

MEREIA

Hayır Gaius. Alay etme kulunla. Uyuyamaz olduydum öksürmekten; hekime göründüm, içiyorum kaç zamandır.

CALIGULA

Zehirlenmekten korkuyorsun demek?

MEREIA

Astımım...

CALIGULA

Yeter. Lafı dolandırma. Seni zehirlememden korkuyorsun. Benden yana şüphen var senin. Gözün hep üstümde.

MEREIA

Hayır Gaius hayır, yemin olsun tanrılar aşkına!

CALIGULA

Şüphen var benden. Güvenmiyorsun sen bana.

MEREIA

Gaius!

CALIGULA

(*Amansız*) İzah et öyleyse! (*Muhakeme ederek*) Panzehir içtiğine göre, niyetimin seni zehirlemek olduğumu düşünüyorsun.

MEREIA

Evet... yani... hayır.

CALIGULA

Seni zehirlemek niyetinde olduğumu düşündüğün andan beri, benim bu emele ulaşmama mani olmak için elinden geleni yapıyorsun.

Bir süre sessizlik. Sahnenin başından itibaren Cæsonia ve Cherea usulca sahne gerisine çekilmişlerdir. Tek başına kalmış olan Lepidus endişe içinde konuşmayı dinlemektedir.

(*Gittikçe ciddileşir.*) Sen söyle hangi suçu işledin, kaçışın yok, muhakkak suçlusun: Ya benim seni öldürmeye niyetim yoktu ve sen benden, imparatorundan haksız yere şüphe ettin ya da seni öldürmeye niyetliydim fakat sen, aşağılık böcek, benim arzuma karşı gelmeye cüret ettin. (*Bir süre sessizlik. Caligula, memnun bir halde ihtiyarı seyreder.*) Var mı bu mantığa diyeceğin Mereia, söyle duyalım.

MEREIA

Gayet... gayet tutarlı Gaius fakat duruma uygun değil.

CALIGULA

Suçun üç etti, beni aptal yerine koymaktan da geri durmadın. Şimdi aç kulağını dinle. Üç suç işledin fakat yalnız biri yakışır derim ben sana, yalnız ikincisi onurlu bir

suçtur, bana bir niyet biçtin ve ona karşı geldin, demektir ki isyan ateşi yanıyor içinde, bak bu güzel işte. (*Üzülerek*) Seni severim Mereia. Sevdiğim için de yalnız bu suçtan hüküm giyeceksin. İsyankâr ruhuna yaraşır şekilde, erkekçe can vereceksin.

Bu konuşma esnasında, Mereia oturduğu yere iyiden iyiye gömülmüştür.

Teşekkür etmene lüzum yok. Sen layıksın buna. Al bakalım. (*Mereia'ya küçük bir şişe uzatır, dostane bir tavırla.*) İç şu zehri.

Mereia hıçkırıklara boğulmuş halde, zehri içmeyi başıyla reddeder.

(*Sabırsızlanarak*) İç haydi iç.

Mereia kaçmaya yeltenir. Ama Caligula kaplan gibi atılır, Mereia'yı sahnenin ortasına varmadan yakalar, alçak bir sedirin üzerine doğru fırlatır, kısa süren bir mücadelenin ardından şişeyi adamın dişlerinin arasına sokar ve vura vura kırar. Yüzü gözü kan ve zehir içinde kalan Mereia birkaç kez debelenir, ardından ölür.

Caligula ayağa kalkar, düşünmeden ellerini siler.

(*Mereia'nın şişesini Cæsonia'ya uzatarak*) Neymiş? Panzehir mi?

CÆSONIA

(*Usulca*) Hayır Caligula. Astım ilacıymış.

CALIGULA

(*Mereia'ya bakar ve bir süre susar.*) Neyse. Nihayetinde olacak şey, ha bugün ha yarın...

Telaşlı adımlarla ve bir yandan ellerini silerek hızla dışarı çıkar.

On birinci sahne

LEPIDUS

(*Nutku tutulmuş halde*) Ne yapmak gerek?

CÆSONIA

(*Sükûnetle*) Evvela şunu ortadan kaldırmak gerek. Ah çok çirkin!

Cherea ve Lepidus cesedi kaldırır, kulise çıkarırlar.

LEPIDUS

(*Cherea'ya*) Harekete geçmek zorundayız.

CHEREA

İki yüz adam lazım.

Genç Scipion girer. Cæsonia'yı görünce çıkmaya yeltenir.

On ikinci sahne

CÆSONIA

Gel buraya.

GENÇ SCIPION

Ne istiyorsun?

CÆSONIA

Yaklaş.

Çenesini tutup kaldırır, gözlerinin içine bakar. Bir süre sonra, soğuk bir tavırla:

Babanı öldürdü.

GENÇ SCIPION

Evet.

CÆSONIA

Nefret ediyor musun ondan?

GENÇ SCIPION

Evet.

CÆSONIA

Canını almak istiyor musun?

GENÇ SCIPION

Evet.

CÆSONIA

(*Scipion'u bırakır.*) O halde, bana niye bunu söylüyorsun?

GENÇ SCIPION

Çünkü kimseden korkum yok. Ya canını alacağım ya canımdan olacağım, bitecek bu iş. Hem bilirim, vurmazsın beni sırtımdan.

CÆSONIA

Vurmam, haklısın. İstediğim yalnızca bir-iki söz söylemek, yüreğindeki asıl gücü göstermek sana.

GENÇ SCIPION

Yüreğimdeki asıl güç nefretimdir.

CÆSONIA

Dinle beni, konuşma. Sana diyeceklerim hem günden aşikâr hem geceden mahfuzdur. Ama beni dinler, kulak verirsen sözüme, anlarsın sözümden geçtiğini gerçek devrime çıkan yegâne yolun şu dünyada.

GENÇ SCIPION

Söyle o zaman.

CÆSONIA

Bekle. Önce düşün babanın o mahzun yüzünü, düşün ıstırabını kopartırlarken dilini, düşün kan tüküren ağzını, düşün hayvanlar gibi inlediğini işkencecilerin elinde.

GENÇ SCIPION

Evet.

CÆSONIA

Şimdi Caligula'yı düşün.

GENÇ SCIPION

(*Nefreti sesine yansır.*) Evet.

CÆSONIA

Şimdi dinle: Anlamaya çalış onu.

Genç Scipion şaşkın vaziyette kalakalır, Cæsonia çıkar. Hélicon girer.

On üçüncü sahne

HÉLICON

Caligula geliyor; yemeğe geç kalma dilersen şair dostum?

GENÇ SCIPION

Hélicon! Yardım et bana.

HÉLICON

Tehlikeli şeyler istiyorsun güvercinim. Hem anlamam ki ben şiirden.

GENÇ SCIPION

İstersen yardım edersin bana. Çok şey biliyorsun sen.

HÉLICON

Günlerin gelip geçtiğini biliyorum. Bir an önce yemeğe gitmen gerektiğini biliyorum. Senin Caligula'yı öldürebileceğini de biliyorum ve onun sana bundan dolayı gönül koymayacağını da.

Caligula girer. Hélicon çıkar.

On dördüncü sahne

CALIGULA

Bak sen!

Durur, ne diyeceğini pek bilemez gibidir.

Kaç zaman oldu seni görmeyeli. (*Yavaşça ona doğru yaklaşır.*) Neler yapıyorsun bakalım? Yazıyor musun hâlâ? Neler söylüyor kalemin?

GENÇ SCIPION

(*Rahatsızdır, nefret ile meçhul bir duygu arasında kalmıştır.*) Şiir yazıyorum Caesar.

CALIGULA

Neye dair?

GENÇ SCIPION

Bilmiyorum Caesar. Tabiata dair... sanırım.

CALIGULA

(*Az daha rahatlamıştır.*) Güzel konu. Engin bir konu. Aranız iyi ki, şiirler yazıyorsun ona.

GENÇ SCIPION

(*Kendini toparlar, müstehzi, öfkeli bir tavırla*) Caesar olmadığım için beni teselli ediyor.

CALIGULA

Ah ne hoş! Beni de teselli eder mi acaba ben olduğum için?

GENÇ SCIPION

(*Aynı tavırla*) Muhakkak, daha derin yaralara bile iyi gelmiştir.

CALIGULA

(*Tuhaf bir samimiyetle*) Ne güzel dedin, yara! Kalbimi kırmak için söyledin ama olsun. Babanı öldürttüğüm için olsa gerek? Oysa ne doğru söyledin bir bilsen! Yara!

(*Farklı bir tavırla*) Şu dünyada insanın aklını başına yalnız nefret getiriyor.

GENÇ SCIPION

(*Ciddileşir.*) Bir soru sordun tabiata dair, ben de yanıt verdim.

Caligula oturur, Genç Scipion'a bakar, sonra birden onu ellerinden yakalar ve zorla önüne çeker. Yüzünü ellerinin arasına alır.

CALIGULA

Bana şiirini oku.

GENÇ SCIPION

Olmaz Caesar, lütfen.

CALIGULA

Neden?

GENÇ SCIPION

Yanımda değil.

CALIGULA

Hatırlamıyor musun?

GENÇ SCIPION

Hayır.

CALIGULA

Nelerden bahsettin, bari onu söyle.

GENÇ SCIPION

(*Zorla*) Ben...

CALIGULA

Evet?

GENÇ SCIPION

Hayır, hatırlamıyorum...

CALIGULA

Dene...

GENÇ SCIPION

Ben... ahengini anlattım toprakla...

CALIGULA

(*Söze girer, efkârlı bir sesle*) ... toprağa basan ayağın.

GENÇ SCIPION

(*Şaşırmıştır, bir anlık tereddüdün ardından devam eder.*)
Evet... toprakla, toprağa basan ayağın...

CALIGULA

Devam et.

GENÇ SCIPION

... tepeleri anlattım sıraya girmiş Roma'yı kuşatmaya, batan güneşle saçılan hercai huzuru yeryüzüne...

CALIGULA

... kırlangıçların çığlıklarını zümrüt göklerde.

GENÇ SCIPION

(*Azar azar heyecana kapılır.*) Evet! Çığlıklarını...

CALIGULA

Sonra?

GENÇ SCIPION

O eşsiz ânı anlattım kızıla boyanmış göğün ansızın dağıldığı, açıkta bıraktığı öbür yüzünü ışıl ışıl yıldızlarla bezenmiş.

CALIGULA

Topraktan geceye yükselen kokusunu dumanların, ağaçların ve suların o eşsiz saatte.

GENÇ SCIPION

(*Kendinden geçer.*) ... Cırcırböceklerinin ötüşlerini, galebe çalan serinliği, havlayan köpekleri, dönen tekerlerin gıcırtısını yollarda, çiftçilerin bağırışlarını...

CALIGULA

... O yolları anlattın gölgelere karışmış, uzayıp giden arasından ağaçların, sakızların, zeytinlerin...

GENÇ SCIPION

Evet, evet, hepsini anlattım! Sen nasıl biliyorsun?

CALIGULA

(*Scipion'un başını göğsüne bastırarak*) Belki de, yüreklerimiz aynı hakikat için çarpıyordur.

GENÇ SCIPION

(*Titreyerek başını Caligula'nın göğsüne iyice yaslar.*) Ah bir bilsen, neye baksam, ne düşünsem aşka bürünüyor şu dünyada!

CALIGULA

(*Başını okşayarak*) Yüce gönüllere bahşedilmiş bir erdemdir bu Scipion. Asıl ben nasıl isterdim sendeki şu berraklığı tatmak! Yazık ki kâfi gelmez bu vakitten sonra

tabiat bana, ben gücünü tattım bir kere yaşamak tutkumun! Sen anlayamazsın bunu. Senin dünyan başka Scipion. Ben saf kötülükten ibaretim, sen saf iyilikten.

GENÇ SCIPION

Anlayabilirim.

CALIGULA

Hayır. İçimi sarmış bu şey benim, susmuş bir deniz, çürümüş otlar kaplamış içimi... (*Birden farklı bir sesle*) Sen başkasın, her dizende güzellik saklı senin. Ama fikrimi sorarsan, senin şu şiire biraz...

GENÇ SCIPION

(*Başı hâlâ göğsünde*) Evet?

CALIGULA

Kan lazım.

Scipion birden geriye sıçrar ve dehşet dolu gözlerle Caligula'ya bakar. Bir yandan geri çekilirken boğuk bir sesle, gözlerini Caligula'dan ayırmadan konuşur.

GENÇ SCIPION

Ah canavar! İblis! Oyun oynadın bana! Gene oyun oynadın! Mutlu musun şimdi?

CALIGULA

(*Biraz olsun üzgün*) Hakkın var doğrusu. Oyun oynadım.

GENÇ SCIPION

Ah ne sefil ne kara bir yürek sıkışmış göğsüne! Kötülüğün sana ıstırap, nefretin sana ıstırap!

CALIGULA

(*Usulca*) Sus artık.

GENÇ SCIPION

İğreniyorum senden! Acıyorum sana!

CALIGULA

(*Öfkelenir.*) Sus.

GENÇ SCIPION

Mahkûmsun yaşamaya o sefil yalnızlığında!

CALIGULA

(*Haykırarak Scipion'un üzerine atılır, yakasına yapışır ve onu sarsar.*) Yalnızlıkmış! Sen kimsin adını anacak yalnızlığın? Sen nereden bileceksin yalnızlığı? Sen o şairlerin, sen o âcizlerin yalnızlığını bilirsin ancak! Yalnızlık! Söyle bana hangi yalnızlık? Ah, kim tadabilmiş yalnızlığı, kim? Kimse! Asla! Nereye gitsen peşinde geçmişin yükü, geleceğin yükü! Bırakmaz peşini aldığın canlar. Ah ama sanma ki yalnız onlar! Bil ki mahkûmsun yürümeye sonsuza dek sevdiklerinle, sevmediklerinle, sevenlerinle, pişmanlıklarınla, arzularınla, acılarınla, sevinçlerinle, bil ki bırakmayacak peşini orospular, bırakmayacak peşini tanrılar! (*Scipion'u bırakır ve sedirine doğru geriler.*) Ah yalnızlık! Benzemez başkasına benim yalnızlığım, dört yanımı sarmış hortlaklar, kalmışım biçare, neler vermezdim tatmak için gerçek bir yalnızlığı, bir ağacın sessizliğini, titreyişini! (*Ansızın yorgun düşer, oturur.*) Yalnızlıktan bahsetme bana Scipion! Benimkisi başka, dişler gıcırdıyor benim yalnızlığımda, kulağımı tırmalıyor uğursuz haykırışlar, gaipten uğultular. Koynumda bir kadın, gece örterken üstümüzü ve ben sanırken etimin nihayet yatıştığını, sanırken ölümle yaşam arası bir yerde ben olana nihayet dokuna-

cağımı, o an uyanıyor yalnızlığım her defasında, yanı başımda kadın sere serpe, kasıklarına sinmiş keskin bir koku ve sarıyor o koku benim yalnızlığımı.

Caligula tükenmiş haldedir. Uzun süren bir sessizlik.

Genç Scipion, Caligula'nın arkasına geçer, tereddüt ederek ona yaklaşır. Bir elini usulca uzatır ve omzuna koyar. Caligula, *arkasını dönmeden, Scipion'nun elini avuçlarına alır.*

GENÇ SCIPION

Güzellik, illa ki saklıdır her insanın yüreğinde. Odur yürüdüğümüz bu yolda bize kuvvet veren. Bir bakışa karşılık odur elimizden tutan, bitap düştüğümüz her an bu hayatta.

CALIGULA

Haklısın Scipion.

GENÇ SCIPION

Bulamaz mısın emsalini yüreğinde, akmaz mı hiç gözünden yaşlar, yok mu sığınacağın sessiz bir liman?

CALIGULA

Var Scipion.

GENÇ SCIPION

Söyle nedir o merhem yarana?

CALIGULA

(*Usulca*) Aşağılamak.

PERDE

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne

Perdenin açılmasından önce davul ve zil sesleri duyulur. Perde açılır, bir panayır şenliği dekoru tüm sahneyi kaplamaktadır. Tam ortada perdeyle ayrılmış bir bölüm vardır, hemen önünde alçak bir sekinin üzerinde Hélicon ve Cæsonia durmaktadır. Her iki yanda zilciler. Birkaç soylu ve Genç Scipion, sırtları seyircilere dönük vaziyette sıralarda otturmaktadırlar.

HÉLICON

(*Panayır çığırtkanları misali*) Yaklaşın! Yaklaşın! (*Ziller.*) Tanrılar aramızda! Tanrılar yeryüzüne indiler bir kez daha! Yüce Gaius'umuz, Caesar'ımız, Tanrımız; namı diğer Caligula'mız onlara naçiz insan kılığını bahşetti. Yaklaşın zavallı faniler, gözleriniz ilahî mucizelere tanık olacak. Lütuftur sizlere ey Caligula'mızın kutsal hükümranlığında nefes alanlar, tanrıların sırlarına şahit olacaksınız.

Ziller.

CÆSONIA

Yaklaşın beyler! Yaklaşın, doya doya tapının, yardımları unutmayın! Tanrıların sırları gözlerinizin önüne seriliyor bugün burada! Her keseye uygun!

Ziller.

HÉLICON

Olimpos burada, entrikaları burada, dolapları burada! Ne rezillikler, ne ağlaşmalar! Yaklaşın! Yaklaşın! Gelin görün tanrılarınızı! Gerçekler burada!

Ziller.

CÆSONIA

Tapının gönlünüzce! Yardımları unutmayın! Yaklaşın beyler, buyurun. Gösteri başlıyor!

Ziller. Köleler sahne dışından taşıdıkları çeşitli nesneleri sekiye bırakırlar.

HÉLICON

Can buluyor hakikatler, şaşıracaksınız! Emsali görülmemiş bir temsil! Olympos tüm ihtişamıyla yeryüzüne iniyor, akıllara zarar paha biçilmez bir gösteri! Şimşekler (*Köleler grejuvaları tutuşturur.*) yıldırımlar (*Çakıltaşı dolu bir fıçıyı yuvarlarlar.*) bizzat kader arzı endam eyliyor! Yaklaşın ve kendi gözlerinizle görün!

Hélicon perdeyi kaldırır ve Caligula belirir. Gülünç bir Venüs kılığında, bir heykel kaidesi üzerinde poz vermektedir.

CALIGULA

(*Tatlılıkla*) Venüs'üm bugün.

CÆSONIA

Tapınma başlasın. Kapanın yere. (*Scipion hariç herkes yere kapanır.*) Duysun sesimizi Caligula-Venüs! Önce ben, ardımdan siz:
"Ey acıların, ey hazların tanrıçası..."

SOYLULAR

"Ey acıların, ey hazların tanrıçası..."

CÆSONIA

"Sen ki doğdun dalgalardan, denizin tuzu sensin, köpüğü sen..."

SOYLULAR

"Sen ki doğdun dalgalardan, denizin tuzu sensin, köpüğü sen..."

CÆSONIA

"Sen ki bir tebessüm, sen ki pişmanlıksın..."

SOYLULAR

"Sen ki bir tebessüm, sen ki pişmanlıksın..."

CÆSONIA

"... yürekte gam, tende coşkusun..."

SOYLULAR

"... yürekte gam, tende coşkusun..."

CÆSONIA

"Öğret bize aşka can veren aldırmazlığı..."

SOYLULAR

"Öğret bize aşka can veren aldırmazlığı..."

CÆSONIA

"Aç gözümüzü hakikate, göster bize hakikatsiz dünyayı..."

SOYLULAR

"Aç gözümüzü hakikate, göster bize hakikatsiz dünyayı..."

CÆSONIA

"Ve güç ver bize layık olalım bu emsalsiz gerçeğe..."

SOYLULAR

"Ve güç ver bize layık olalım bu emsalsiz gerçeğe..."

CÆSONIA

Biraz müsaade.

SOYLULAR

Biraz müsaade!

CÆSONIA

(*Soluklanır, devam eder.*) "Bize kudretini bahşet, o adil zulmünü, o hakşinas nefretini nakşet yüzlerimize, uzansın alnımıza çiçek dolu ellerin, kan damlayan ellerin."

SOYLULAR

"... çiçek dolu ellerin, kan damlayan ellerin."

CÆSONIA

"Bağrına bas yolunu kaybetmiş çocuklarını. Kucak aç onlara soğuk mabedinde, o zalim, o gamlı şefkatini bağışla onlara. Gayesiz arzularını bahşet, ustan mahrum ıstıraplarını, yarından mahrum hazlarını bahşet biz fanilere..."

SOYLULAR

"... yarından mahrum hazlarını bahşet biz fanilere..."

CÆSONIA

(*Bağırarak*) "Sen ki bomboş, sen ki alev alev, sen ki ölümsüz, sen ki aitsin yeryüzüne, mest eyle bizi kudretinin şarabıyla, doyur bizleri sonsuza dek o karanlık, o merhametsiz yüreğinde."

SOYLULAR

"... mest eyle bizi kudretinin şarabıyla, doyur bizleri sonsuza dek o karanlık, o merhametsiz yüreğinde."

Son cümlenin soylular tarafından tekrar edilmesinden sonra, o âna dek kıpırdamadan duran Caligula, boğazını temizler ve gür bir sesle:

CALIGULA

Hay hay çocuklarım, dualarınız kabul olacaktır.

Bağdaş kurarak kaideye oturur. Soylular teker teker öne çıkarak Caligula'nın önünde yere kapanırlar, bağışlarını bırakırlar, sağ tarafta sıraya geçerler. Sona kalan telaştan para vermeyi unutur. Caligula birden ayağa fırlar.

Hop! Hop! Gel çocuğum buraya, gel bakayım! Tapınmak iyi güzeldir de, asıl fazilet eli cebe götürmektedir. Hah şöyle. Teşekkür ederiz. Ah, şu tanrıların yegâne zenginliği siz fanilerin sevgisi olsa, ah, başka zenginlik bilmeseler sevginizden başka, ne farkları kalır şu fukara Caligula'dan! Pekâlâ gidin artık beyler, düşün yollara, anlatın şehirde görmeyenlere şahit olduğunuz emsalsiz mucizeyi: Sizler Venüs'ü gördünüz, dünya gözüyle gördünüz, kendi gözlerinizle gördünüz onu ve o, Venüs, sizinle konuştu. Gidin şimdi beyler.

Soylular çıkmak üzereyken.

Durun! Sol koridordan çıkın. Sağdakine muhafızları gönderdim, kılıçtan geçirmek için bekliyorlar sizi.

Soylular telaşa kapılıp kargaşayla dışarı çıkarlar. Köleler ve çalgıcılar sahneden ayrılırlar.

İkinci sahne

Hélicon, parmağını Scipion'a doğru sallayarak konuşur.

HÉLICON

Gene anarşinin peşindesin Scipion, gene!

SCIPION

(*Caligula'ya*) Tanrılara sövdün Gaius.

HÉLICON

Ağzından çıkanı kulağın duysun.

SCIPION

Yeryüzünü kana buladığın yetmedi, göklere de kara çalıyorsun.

HÉLICON

Boyundan büyük laf etmeye bayılıyor bu çocuk.

Gider, bir sedire uzanır.

CÆSONIA

(*Oldukça sakin*) Diline sahip çıkmayı öğrenmen gerek delikanlı; şu dediklerinin onda biri yüzünden başından oluyor insanlar Roma'da.

SCIPION

Ben Gaius'a hakikati söyledim.

CÆSONIA

Ne mutlu sana Caligula, eksiği kalmadı saltanatının, yürekli bir ahlakçın da var artık!

CALIGULA

(*Konu ilgisini çekmiştir.*) Demek tanrılara inanıyorsun Scipion?

SCIPION

Hayır.

CALIGULA

Bu azmin sebebi nedir öyleyse? Bırak söven sövsün tanrılara.

SCIPION

İnanmadığım bir şeye leke çalmak, başkalarının inancına mani olmak zorunda değilim.

CALIGULA

Ah, bu ne tevazu Scipion, bu ne tevazu! Senin adına ne kadar seviniyorum bir bilsen. Kıskanıyorum da üstelik. Kıskanıyorum; çünkü sendeki bu tevazu benim asla tadamayacağım duygudur Scipion.

SCIPION

Sen beni değil, tanrıları kıskanıyorsun.

CALIGULA

Mahsuru yoksa aramızda kalsın, hükümranlığımın sırrı da bu ya! Ben güç yolunda, özgürlük yolunda bir adım öteye gittim, illa suçlayacaklarsa bununla suçlasınlar beni. Hak verirsin ki, güce tapan bir insan pek hazzetmez tanrılarla rekabete girmekten. Eh ben de ne yaptım, bu rekabeti ortadan kaldırdım. O sözümona tanrılara, bir insan evladının, eğer canı isterse, onların o kıytırık işlerini iki günde öğrenip pek de güzel icra edebileceğini gösterdim.

SCIPION

Bu yaptığın sövmek Gaius.

CALIGULA

Hayır Scipion, bu yaptığım ileriyi görmek. Benim naçizane keşfim, Tanrı katına yükselmenin tek bir yoldan geçtiğini görmek oldu: Meğer, onlar kadar acımasız olmak kâfiymiş.

SCIPION

Zorba kesilmek kâfiymiş.

CALIGULA

Zorba dediğin nedir Scipion?

SCIPION

Kör bir ruhtur.

CALIGULA

Bak ondan emin olma derim. Halkını fikirleri uğruna, hırsları uğruna feda eden insana denir zorba. Bende fikir

yok Scipion; şan, şeref, güç bende, kıskanacak kimsem yok benim. Elimdeki gücü kullanıyorsam, bil ki yalnız bedelini ödetmek için.

SCIPION

Neyin bedelini?

CALIGULA

O tanrıların aptallığının ve nefretinin.

SCIPION

Nefretin bedeli nefretle ödenmez. Güç bir çözüm değil. Düşmanlığın izlerini silmeye tek bir hakikatin gücü yeter ancak yeryüzünden.

CALIGULA

Neymiş o?

SCIPION

Yoksulluk.

CALIGULA

(*Bir yandan ayaklarıyla meşguldür.*) Onu da deneriz öyleyse.

SCIPION

Bak etrafına, ne çok insan ölüyor her geçen vakit.

CALIGULA

Az bile Scipion, inan bana az bile. Kaç savaşa hayır dediğimi biliyor musun?

SCIPION

Bilmiyorum.

CALIGULA

Üç. Neden hayır dediğimi biliyor musun?

SCIPION

Roma'nın şanı umurunda değil de ondan.

CALIGULA

Hayır. Çünkü insan hayatına kıymet veriyorum.

SCIPION

Benimle alay ediyorsun Gaius.

CALIGULA

O halde şöyle söyleyeyim; insan hayatına, fetih ülküsünden daha fazla kıymet veriyorum. Tabii, hiçbirine kendi hayatımdan fazla kıymet vermiyorum. Kolay öldürüyorum çünkü ölmekte bir sakınca, bir sıkıntı görmüyorum. Bak düşündükçe haklı çıkıyorum, ikna olamadım dediğine Scipion, zorba diyemem kendime.

SCIPION

Olsan da olmasan da netice bizim felaketimiz.

CALIGULA

(*Sabırsızlanmaya başlar.*) Biraz hesaptan anlasaydın, en insaflı zorbanın yelteneceği en uyduruk savaşın dahi, benim çılgın heveslerimden bin kat pahalıya mal olacağını görürdün.

SCIPION

Bir manası olurdu hiç olmazsa; her şey anlamakla başlar.

CALIGULA

İnsanoğlu kaderi anlamaktan acizdir Scipion. O yüzden kaderi olmayı seçtim ben insanların. Bak yüzüme, tanrıların o aptal, o anlaşılmaz yüzüdür bu gördüğün. Dostların bu yüze tapıyorlar, bu yüze tapmasını öğrendiler.

SCIPION

İşte, bu yaptığın sövmek Gaius.

CALIGULA

Hayır Scipion, bu tiyatro! Şu fanilerin asıl hatası ne biliyor musun, tiyatroya yürekten inanmıyorlar. İnansalar, görecekler her insanın hakkı olduğunu şu ilahî komedyada rol almanın, tanrıyı oynamanın. Görecekler kâfi geleceğini yüreği taşa çevirmenin.

SCIPION

Belki de haklısındır Gaius, haklısındır ama eğer ki sen haklıysan, bil ki sen olacaksın mimarı, günün birinde etrafını saracak senin o fani tanrılığını kana boğacak, senden bile vicdansız tanrı-insanlar ordusunun.

CÆSONIA

Scipion!

CALIGULA

(*Haşin, kararlı bir sesle*) Bırak konuşsun Cæsonia. Söylediklerin doğru Scipion, düşündüğünden daha doğru: Kendim hazırladım kendi sonumu. Ne güzel resmettin o günü, ben beceremiyorum senin kadar. Ama düşünü kuruyorum inan. Ve görüyorum üzerime yürüyen o yüzlerde gecenin karanlığından, görüyorum o nefrete, o kahra boğulmuş yüzlerin her çizgisinde, görüyorum şu dünyaya düştüm düşeli taptığım tek Tanrı'yı: Namert ve kor-

kak benim Tanrım, insan yüreği kadar. (*Kızmıştır.*) Çık git şimdi. Haddinden fazlasını duydun. (*Farklı bir sesle*) Daha ayak tırnaklarımı boyayacağım. Acelem var.

Hélicon hariç hepsi dışarı çıkar. Hélicon, pür dikkat ayaklarıyla meşgul olan Caligula'nın etrafında dolanmaktadır.

Üçüncü sahne

CALIGULA

Hélicon!

HÉLICON

Söyle.

CALIGULA

Yol alabildin mi?

HÉLICON

Konu neydi?

CALIGULA

Ne demek konu neydi!.. Ay!

HÉLICON

İlerleme sağladım. Biraz sabır gerek... Sana başka diyeceklerim var Gaius.

CALIGULA

Sabırdan yana ümitliyim fakat zamanım çok daraldı. Acele etmen gerek Hélicon.

HÉLICON

Söylediğim üzere, elimden geleni yapacağım. Fakat konuşmamız lazım, önem arz eden meseleler var.

CALIGULA

(*Duymazdan gelerek*) Gerçi aldıydım avucuma.

HÉLICON

Neyi?

CALIGULA

Ayı.

HÉLICON

Doğrudur, evet. Hayatın tehlikede Gaius, komplo tertip edilmekte, haberin var mıydı?

CALIGULA

Ucundan tuttum sanma, büsbütün aldıydım avucuma. İki kerecik... bilemedin üç. Ama olsun, neticeye bak sen.

HÉLICON

Kaç seferdir konuşmaya çalışıyorum seninle.

CALIGULA

Geçen yazdı. Kim bilir kaç saat seyrettim onu bahçede sütunların üzerinde, o güzel yüzünü okşadım. Nihayetinde anladı.

HÉLICON

Bu oyunu bırakalım Gaius. Sen dinlemek istemesen de benim vazifem sana bildiklerimi söylemek. Duymamak senin bileceğin iş.

CALIGULA

(*Ayak tırnaklarını boyamakla meşguldür.*) Bu cilada hiç iş yokmuş. Neyse, aydan bahsediyordum, harikulade bir ağustos akşamıydı. (*Hélicon suratını asarak arkasını döner, susar, kıpırdamadan durur.*) Pek bir nazlıydı görsen. Ben yatmıştım çoktan. Ufukta belirdi evvela, baştan aşağı kan kızıldı. Arşa yükselmeye başladı sonra, yükseldikçe yükseldi, vardıkça hızlandı arşa, daha da ışık saçmaya başladı yükseldikçe. Sütten ak bir göl oldu çıktı titrek yıldızlarla bezeli gecenin koynunda. Yaklaştı yanıma usul usul, alev alev, ışıl ışıl, çırılçıplak. Aheste beste geçti eşikten, vardı başucuma akıverdi yatağımın içine, o an boğuldum tebessümünde, parıltısında. – Bu cilada hakikaten iş yok. Duydun işte Hélicon, övmek için anlatmadım kendimi; ben sahip oldum ona.

HÉLICON

Bana kulak verip canına kasteden tehdidi öğrenmek istiyor musun?

CALIGULA

(*Durur, gözlerini Hélicon'a diker.*) Ben yalnızca ayı istiyorum Hélicon. Bilmediğim şey değil beni neyin öldüreceği. Kazıyamadım kökünü beni şu hayata saplayanların, tüketemedim hepsini. O yüzden istiyorum ayı. Şimdi git ve onu bana getirmeden karşıma çıkayım deme.

HÉLICON

Pekâlâ, gene de vazifemi yerine getirip söylemem gerekeni söyleyeceğim. Şahsına karşı komplo tertip edenler var. Başlarını Cherea çekiyor. Ele geçirdiğimiz bu tablette bilmen gereken her şey yazılı. Buraya bırakıyorum.

Hélicon tableti sedirlerden birinin üzerine bırakır ve çıkar.

CALIGULA

Hélicon, nereye gidiyorsun?

HÉLICON

(*Eşikte*) Sana ayı getirmeye.

Dördüncü sahne

Karşı kapıdan tıkırtılar gelir. Caligula birden arkasını döner ve ihtiyar soyluyu görür.

İHTİYAR SOYLU

(*Tereddütle*) İzin var mı Gaius?

CALIGULA

(*Sabırsız*) Gel canım gel! (*Ona bakarak*) Doyamadın tabii bakmaya, koştun geldin Venüs'e!

İHTİYAR SOYLU

Hayır, ondan gelmedim. Hişş! Ah affet beni Gaius! Ben... beni bilirsin... seni çok severim... şu son günlerimi huzur içinde geçirmekten başka arzum da yok...

CALIGULA

Sadede gel! Sadede gel!

İHTİYAR SOYLU

Peki, tamam. Diyeceğim... (*Bir çırpıda*) Durum vahim Gaius.

CALIGULA

Hiç de değil.

İHTİYAR SOYLU

Ne değil Gaius?

CALIGULA

Biz neden bahsediyoruz bir tanem?

İHTİYAR SOYLU

(*Etrafına bakınır.*) Şeyden... (*Bir süre kıvrandıktan sonra bir cesaret konuşur.*) Komplo kuruyorlar sana...

CALIGULA

Tamam işte, ben de onu diyorum, vahim bir durum yok ortada.

İHTİYAR SOYLU

Gaius seni öldürmek istiyorlar!

CALIGULA

(*Yanına gider, omuzlarından kavrar.*) Sana niçin inanamam biliyor musun?

İHTİYAR SOYLU

(*Eliyle yemin ederek*) Tanrılar aşkına yemin ederim Gaius...

CALIGULA

(*Onu biryandan usulca kapıya doğru iterek*) Yemin etme sakın, sakın etme. Beni dinle sen. Diyelim ki söylediklerin doğru, diyelim ki sana inandım; o vakit senin bu yaptığının adı ne olacak canım, dostlarına ihanet etmiş olmayacak mısın?

İHTİYAR SOYLU

(*Afallamıştır.*) Gaius, ben sana olan sevgim...

CALIGULA

(*Aynı tavırla*) Olmaz, inanamam öyle şeye. Alçaklıktan öylesine nefret ederim ki, bir haini omuzlarının üstünde başıyla görmeye tahammül edemem. Ama tanırım ben seni. Adım gibi bilirim, ne hainlik etmek istersin ne de ölmek.

İHTİYAR SOYLU

İstemem Gaius, istemem!

CALIGULA

Gördün mü bak, haklıymışım sana inanmamakta. Kalleşin teki değilsin ya sen?

İHTİYAR SOYLU

Değilim! Asla...

CALIGULA

Hain de değilsin?

İHTİYAR SOYLU

Beni tanırsın Gaius.

CALIGULA

O halde komplo falan yok ortada. Şaka yapayım dedin herhalde?

İHTİYAR SOYLU

(*Yüreği ağzında*) Şaka yapayım dedim Gaius, şaka...

CALIGULA

Kimseler ölmemi istemez, öyle değil mi?

İHTİYAR SOYLU

Hiç kimse istemez, katiyen, kimse istemez.

CALIGULA

(*Uzunca içini çeker, sonra usulca*) Haydi bakalım o zaman, şimdi kaybol canım. Bu devirde pek ender rastlanan bir tür senin gibi dürüst insanlar, o yüzden uzun süre bakmaya kıyamıyorum. Yalnız kalmaya ihtiyacım var, bu muazzam tecrübenin tadına doyasıya varabilmem için.

Beşinci sahne

Caligula bir süre olduğu yerden tablete bakar. Ardından hışımla yürür, tableti alır ve okur. Derin bir soluk alır. Muhafızı çağırır.

CALIGULA

Cherea'yı getir.

Muhafız çıkmaya davranır.

Bekle.

Muhafız durur.

Saygılı davran.

Muhafız çıkar.

Caligula bir süre sahnede dolanır. Sonra aynanın önüne geçer.

Budala, sen değil miydin bunu isteyen, sen seçmedin mi mantığın yolunu? Sen istedin nereye varacağını görmeyi. (*Müstehzi*) Ayı getirip koysalar önüne, değişecekti değil mi her şey? İmkânsız dedikleri mümkün olacaktı. Bir anda çehresi değişecekti her şeyin. Olmaz mı peki, söyle neden olmasın Caligula? Kimin haddine bilmek? (*Etrafına bakınır.*) Tuhaf şey, kimseler kalmamış, giderek ıssızlaşıyor buralar. (*Boğuk bir sesle, aynaya*) Onca ölü, onca ölü, onca ölü... sonunda ıssızlık. Ay benim olsa dahi, dönüş yok buradan geriye. Güneşin avuçlarında can bulsa dahi ölüp gidenler, hangi gözden saklanır bunca cinayet? (*Sesine öfkesi vurur.*) Vazgeçmek yok Caligula, mantıktan vazgeçmek yok. Gücün sonuna, cüretin sonuna kadar! Dönmek yok bu yoldan, asla, tüketene dek her şeyi, kökünü kazıyana dek devam!

Cherea girer.

Altıncı sahne

Caligula, pelerinine sarınmış, oturduğu yere çökmüştür. Tükenmiş haldedir.

CHEREA

Beni emretmişsin Gaius.

CALIGULA

(*Kuvvetsiz bir sesle*) Evet Cherea. Muhafizlar! Meşaleler!

Sessizlik.

CHEREA

Bana söylemek istediğin bir şey mi vardı?

CALIGULA

Hayır Cherea.

Sessizlik.

CHEREA

(*Kızmış gibidir.*) Burada bulunmam gerektiğine emin misin?

CALIGULA

Kesinlikle eminim.

Bir süre daha sessizlik.

(*Birden telaşa kapılır.*) Ah bağışla beni Cherea. Kafam biraz meşgul, ayakta tuttum seni. Otur şöyle lütfen, dostça sohbet edelim seninle. Aklı başında biriyle iki çift laf etmeye ihtiyacım var.

Cherea oturur.

Oyunun başından beri ilk defa böylesine doğal davranmaktadır.

Cherea, yürekten yana, gururdan yana denk iki erkeğin ömürleri boyunca bir kerecik olsun maskelerini takmadan, yaşamlarını sarmış önyargılardan, çıkarlardan, yalanlardan sıyrılıp yüz yüze, çırılçıplak konuşmaları mümkün müdür dersin?

CHEREA

Mümkündür Gaius. Fakat sen beceremezsin.

CALIGULA

Haklısın. Aynı fikirde olup olmadığımızı öğrenmek için sormuştum. O halde maskelerimizi takalım. Yalanlarımızı kuşanalım. Cengâverler misali baştan ayağa zırhlarımıza bürünüp öyle konuşalım. Söylesene Cherea, beni neden sevmiyorsun?

CHEREA

Çünkü sevilecek yanın yok Gaius. Çünkü sevmek zorla olmaz. Fakat asıl, çok iyi anladığım için sevmiyorum seni. Sevemem sana her baktığımda gördükçe gizlemeye çalıştığım kendi yüzümü.

CALIGULA

Neden nefret ediyorsun benden?

CHEREA

Yanlışın var Gaius. Senden nefret etmiyorum. Gaddar, tehlikeli, bencil, kibirli bir adam olduğunu düşünüyorum. Senden nefret edemem çünkü mutlu bir adam olduğunu sanmıyorum. Seni hakir de göremem çünkü alçak bir adam olmadığını da biliyorum.

CALIGULA

O vakit neden öldürmek istiyorsun beni?

CHEREA

Söyledim sana, tehlikeli bir adamsın benim nazarımda ve ben güvenli bir yaşam sürmek istiyorum, buna ihtiyaç duyuyorum. Herkes buna ihtiyaç duyar. En olmayacak şeyin bir anda gerçeğe dönüşme ihtimalinin olduğu bir dünya-

da yaşayamaz insan, senin dünyanda yaşayamaz; yüreklerine bıçak saplanıyor her geçen vakit senin dünyanda bu insanların, ben de yapamam, ben de istemiyorum böyle bir dünyada yaşamak. Toprağa sağlam basmak istiyorum.

CALIGULA

Mantıkla güvenlik barınmaz aynı yerde.

CHEREA

Doğrudur. Mantıkla işim yok o yüzden, makul bir hayat istiyorum ben.

CALIGULA

Devam et.

CHEREA

Söyleyecek başka şeyim yok. Senin mantığınla boğuşmak istemiyorum. Bir insan olarak bu dünyadaki vazifemizin ne olduğu konusunda aynı fikirde değiliz seninle ve biliyorum ki, tebaan büyük ölçüde benimle hemfikir. Varlığın herkesin zararına. Yok olup gitmen en makbulü.

CALIGULA

Açık konuştun Cherea, doğru konuştun. Herkesin emin olduğu, haklı bulduğu şeyler söyledin. Fakat başkaları kadar emin olduğunu sanmıyorum senin. Sen zeki bir adamsın Cherea ve zekânın bedeli ağırdır; ya bedelini ödersin ya inkâr edersin. Ben ödüyorum bedelini. Ama sen ne inkâr etmeye yanaşıyorsun ne de bedelini ödemeye?

CHEREA

Çünkü ben yaşamak ve mutlu olmak istiyorum. Anlamsızın ötesinde anlam aramakla bulunacak şeyler değil bunlar. Ben de herkes gibiyim, kimseden farkım yok. Doğru-

dur, bazen özgürlüğün tadına varabilmek için sonuna kadar, tüm sevdiklerimin ölmesini diliyorum; aile yasalarının, dostluk bağlarının beni arzulamaktan men ettiği kadınları arzuluyorum. İnan bana, mantığımın sesine kulak verecek olsam cinayetten, zinadan başka çarem kalmazdı şu dünyada. Ama ben, doğruyu kendi heveslerime kıymet vermemekte buluyorum. Arzularına teslim olmaya, arzularını gerçek kılmaya kalkarsa insanlar, ne bu dünyada yaşamak mümkün olur ne de mutlu olmak. Tekrar söylüyorum sana, budur benim kıymet verdiğim.

CALIGULA

Yüce bir fikre inanıyorsun demek.

CHEREA

Her eylemin aynı değerde olmadığına, bazısının üstün olduğuna inanıyorum.

CALIGULA

Bence hepsi bir.

CHEREA

Biliyorum Gaius, o yüzden senden nefret etmiyorum. Fakat zarar veriyorsun ve ortadan kaldırılman gerekiyor.

CALIGULA

Çok haklısın. Peki, neden bunu dile getirip hayatını tehlikeye atıyorsun?

CHEREA

Çünkü yerim elbet dolar ve çünkü yalan söylemekten hoşlanmıyorum.

Sessizlik.

CALIGULA

Cherea!

CHEREA

Evet Gaius.

CALIGULA

Yürekten yana, gururdan yana denk iki erkeğin ömürleri boyunca bir kerecik olsun maskelerini takmadan, yüz yüze, çırılçıplak konuşmaları mümkün müdür dersin?

CHEREA

Mümkün olduğunu görmüş olduk sanıyorum.

CALIGULA

Evet Chearea. Bana beceremezsin demiştin oysa.

CHEREA

Yanılmışım Gaius, hatamı kabul ediyorum ve sana teşekkür ediyorum. Vereceğin kararı bekliyorum.

CALIGULA

(*Dalgın*) Vereceğim kararı mı? Ah şeyi soruyorsun... (*Pelerinin altından tableti çıkararak*) Tanıdık geldi mi Cherea?

CHEREA

Sende olduğundan haberim vardı.

CALIGULA

(*Hararetle*) Vardı Cherea, vardı ve düzmeceydi başından beri samimiyetin. İki erkek konuşamadılar maskelerini takmadan, çırılçıplak. Olsun Cherea, mühim değil olsun. Bu samimiyet oyunundan vazgeçelim öyleyse, nasıl geldiysek bugüne, aynı yoldan devam edelim. Ben konu-

şayım sen anlam vermeye çabala söylediklerime, katlanmaya çalış hakaretlerime, öfkeme. Şimdi iyi dinle beni Cherea. Bu tablet, mevcut yegâne kanıt.

CHEREA

Ben gidiyorum Gaius. Bu maskaralıktan bıktım usandım. Gördüklerim bana yetti, fazlasını görmek istemiyorum.

CALIGULA

(*Hararetli, dikkatli bir sesle*) Dur ve beni dinle. Bundan başka kanıt yok, doğru mu?

CHEREA

Bir insanın canını almak için kanıta ihtiyaç duyduğunu sanmıyorum.

CALIGULA

Haklısın fakat bir seferliğe mahsus huyumdan vazgeçeceğim. Kimsenin itiraz edeceğini sanmıyorum. Üstelik, iyidir arada sırada huyundan vazgeçmek. Rahatlatır, dinlendirir insanı. Benim dinlenmeye ihtiyacım var Cherea.

CHEREA

Anlamıyorum seni ve inan istemiyorum dolambaçlarına girmek.

CALIGULA

Biliyorum Cherea, biliyorum. Aklı başında, sağlıklı bir adamsın sen. Olmayacak bir şey istemezsin hiç! (*Kahkahalar atarak*) Sen yaşamak istiyorsun, mutlu olmak istiyorsun. O kadarcık!

CHEREA

Sanıyorum, buna bir son versek iyi olacak.

Daha değil. Şu kadarcık da mı sabrın kalmadı? Bak işte yegâne kanıt, elimde tutuyorum. Bu kanıt olmadan sizleri idama mahkûm etmem mümkün değil, bu seferlik böyle, canım böyle istiyor, ne yaparsın ben de böyle dinleniyorum. Anlaştık mı buraya kadar? Güzel! Şimdi bak bakalım kanıt dediğin neymiş bir imparatorun elinde?

Tableti bir meşaleye tutar. Cherea yaklaşır. Meşale aralarında kalır. Tablet ateşte erir.

Aç gözlerini komplocu, aç gözlerini bak! Bak ateşte nasıl eriyor kanıt, bak yüzüne nasıl vuruyor masumiyetin güneşi! Tertemiz alnının ışığı göz kamaştırıyor Cherea! Ah ne güzel şey, ah ne güzel şey masumiyet! Diz çök Cherea gücümün önünde. Tanrılar bile, can bağışlamaktan âcizdir cezalandırmadan. Bak ama senin imparatorun bir tanecik meşalenin hatırına bağışladı seni, umut verdi sana. Yolun açık olsun Cherea, bildiğin yolda yürü sonuna dek. İmparatorun dinlenecek şimdi, huzur bulacak. Gör işte böyle yaşıyor senin imparatorun, böyle mutlu oluyor.

Cherea şaşkın gözlerle Caligula'ya bakar. Belli belirsiz bir hareket yapar, anlamış gibidir, konuşacak olur ama konuşmadan çıkar gider. Caligula tableti ateşe tutmaya devam eder ve tebessümle Cherea'nın ardından bakar.

PERDE

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne

Sahne yarı karanlıktır. Cherea ve Scipion sahneye girerler. Cherea bir sağa, bir sola gider, ardından Scipion'un yanına gelir.

SCIPION

(*Suratı asıktır.*) Ne istiyorsun benden?

CHEREA

Vakit daralıyor. Şu saatten itibaren kararlılık şart.

SCIPION

Benim kararlı olmadığımı nereden çıkarıyorsun?

CHEREA

Toplantımıza katılmadın dün.

SCIPION

(*Öteye bakarak*) Doğru Cherea, katılmadım.

CHEREA

Scipion, senden yaşça büyüğüm ve bil ki, yardım istemek hiç de âdetim değildir. Ama sana ihtiyacım var. Şerefine sadık insanların desteğine ihtiyacı var bu cinayetin. Bak sarmış etrafımızı yaralı gururlar, sefil korkular, bir senle ben varız davasına leke düşmemiş. Ve bilirim ki, yollarımız ayrılacak olsa dahi, bu vakitten sonra bir önemi kalmamış olsa bile, sen bize asla ihanet etmezsin. Bizimle kal, senden tek dileğim bu.

SCIPION

Seni anlıyorum. Ama yapamam Cherea, inan bana yapamam.

CHEREA

Ondan yana mısın?

SCIPION

Hayır. Ama karşı da olamam. (*Bir süre susar. Ardından boğuk bir sesle*) O canını ellerimle alsam bile, yüreğim kopamaz yüreğinden.

CHEREA

Babanı öldürdü o senin!

SCIPION

O zaman başladı ya her şey... o zaman sona erdi.

CHEREA

İnandığım yok sayıyor. Baş tacı ettiğini yere çalıyor.

SCIPION

Haklısın Cherea, haklısın ama ondan izler buluyorum kendime her baktığımda. İkimizin de yüreğini aynı alev sarmış.

CHEREA

An gelir hayatta, seçim yapması gerekir insanın. Ben kazıdım yüreğimden onu andıran ne varsa.

SCIPION

Nasıl seçim yaparım ıstırabım bir değilken? Onun kederi de dağlıyor benim yüreğimi. Her şeyi anlamakmış benim felaketim.

CHEREA

Sen ona hak vermeyi seçmişsin.

SCIPION

(*Haykırarak*) Hiç kimseye Cherea, hiç kimseye hak veremem artık ben bu dünyada!

Bir süre susarlar, birbirlerine bakarlar.

CHEREA

(*Hararetle, ona yaklaşarak*) Nefretim sığmaz oldu içime! Sana neler yapmış böyle?

SCIPION

O bana, her şeyi istemekten korkmamayı öğretti.

CHEREA

Hayır Scipion, o senin umudunu yok etmiş. Ve inan bana gencecik bir yüreğin umudunu söndürmek işlediği günahların en büyüğüdür. Sana yemin ederim, sırf bunun bedelini ödetmek için o kara yüreğini ellerimle sökeceğim göğsünden.

Kapıya doğru yürür. Hélicon girer.

İkinci sahne

HÉLICON

Seni arıyordum Chereːa. Caligula'mız dostlarıyla burada bir arada olmayı arzu etmiş. Senin de davetine icabet etmeni emrediyor. (*Scipion'a*) Güvercinim, sana yerimiz yok. Gidebilirsin.

SCIPION

(*Eşikte Cherea'ya doğru döner.*) Cherea!

CHEREA

(*Sükûnetle*) Evet Scipion.

SCIPION

Anlamaya çalış.

CHEREA

(*Sükûnetle*) Hayır Scipion.

Scipion ve Hélicon çıkarlar.

Üçüncü sahne

Kulisten silah sesleri duyulur. Sağ tarafta iki muhafız belirir; ihtiyar soylu ve birinci soyluyu aralarına almış, sahneye getiriyorlardır; korktukları ikisinin de yüzünden okunuyordur.

BİRİNCİ SOYLU

(*Muhafıza, titremesine engel olmaya çabaladığı bir sesle*) Gecenin bu vaktinde niçin lazım olduk?

MUHAFIZ

Otur şuraya.

Sağ taraftaki sedirleri işaret eder.

BİRİNCİ SOYLU

Sonumuz ötekiler gibi olacaksa, ne gerek var bunca tantanaya?

MUHAFIZ

Otur şuraya, keçilik etme.

İHTİYAR SOYLU

Oturalım. Baksana bunun da haberi yok, nereden olacak?

MUHAFIZ

Tabii canım tabii, nereden olacak?

Muhafız çıkar.

BİRİNCİ SOYLU

Elimizi çabuk tutacaktık, biliyordum başımıza geleceği. İşkence edecekler bize.

Dördüncü sahne

CHEREA

(*Sakin, oturur.*) Neler oluyor?

BİRİNCİ SOYLU ve İHTİYAR SOYLU
(*Birlikte*) Komplo ortaya çıktı.

CHEREA
Ne olacak şimdi?

İHTİYAR SOYLU
(*Titreyerek*) İşkence.

CHEREA
(*İstifini bozmadan*) Yanlış hatırlamıyorsam Caligula, işkenceye rağmen suçunu itiraf etmeyen bir köleyi seksen bir bin altınla ödüllendirmişti.

BİRİNCİ SOYLU
Aman ne güzel.

CHEREA
Hiç olmazsa cesarete kıymet verdiğinin kanıtı. Aklınızda kalması faydanıza. (*İhtiyar soyluya*) Dişlerini vurmayı kes birbirine, tahammül edemem o sese.

İHTİYAR SOYLU
Ben...

BİRİNCİ SOYLU
Bırak şimdi! Hayatımız söz konusu burada.

CHEREA
(*Umursamadan*) Caligula'nın en sevdiği söz nedir, bilir misiniz?

İHTİYAR SOYLU
(*Ağladı ağlayacak*) Bilirim. Celladına söyler hep: "Yavaş yavaş al ki canını, öldüğünü hissetsin."

CHEREA

Hayır, daha iyisi var. Her idamdan sonra iyice bir gerinip esner, sonra da gayet ciddiyetle der ki: "En sevdiğim yanım, şu taş yüreğim."

BİRİNCİ SOYLU

Duydunuz mu?

Silah sesleri.

CHEREA

Zayıflığının işaretidir bu söz.

İHTİYAR SOYLU

Felsefe yapmayı keser misin lütfen? Ben de buna tahammül edemem.

Sahne gerisinden bir köle girer, taşıdığı silahları bir sedirin üzerine yerleştirir.

CHEREA

(*Köleyi görmemiştir.*) Gene de hakkını teslim etmek gerek bu adamın, insanlar üzerindeki etkisi tartışılmaz. Düşünmeye zorluyor insanı. Herkesi düşünmeye zorluyor. Yarattığı güvensizlik insanları düşünmeye asıl sevk eden. Ona duyulan bunca nefretin sebebi de bu.

İHTİYAR SOYLU

(*Titreyerek*) Bak.

CHEREA

(*Silahları görür, sesi biraz değişir.*) Haklıydın belki de.

BİRİNCİ SOYLU

Çabuk tutacaktık elimizi. Çok bekledik, çok.

CHEREA

Evet. Geç aldığımız bir ders oldu.

İHTİYAR SOYLU

Hangi akla sığar bu? Ben ölmek istemiyorum.

Ayağa kalkar ve kaçmaya yeltenir. İki muhafız birden ortaya çıkar ve onu tokatlayıp zorla yerine oturturlar. Birinci soylu oturduğu yere iyice gömülür. Cherea bir-iki söz mırıldanır. Birden sahne gerisinden, tuhaf, kulak tırmalayan, zillerin, sistrumların karıştığı bir müzik yükselir. Soylular konuşmadan izlerler. Sahne gerisindeki perdeye gölge oyunu misali altında dans eteği, başında çiçeklerle Caligula'nın gölgesi düşer; birkaç gülünç dans hareketi yaptıktan sonra gözden kaybolur. Caligula'nın gölgesi kaybolur kaybolmaz bir muhafız heybetli bir sesle konuşur: "Gösteri sona erdi." Bu sırada Cæsonia sessizce, gösteriyi izleyen soyluların arkasından içeri girmiştir. Alçak bir sesle konuşur ama soylular gene de yerlerinden sıçrarlar.

Beşinci sahne

CÆSONIA

Caligula bilmenizi istiyor ki, bugüne dek devlet meselelerini görüşmek üzere çağrıldınız bu mekâna, bugün kendisiyle sanatsal bir heyecanı paylaşmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. (*Bir süre susar.*) Bu heyecanı paylaşmayan başların derhal vurulacağını da bilmenizi istiyor.

Kimseden ses çıkmaz.

Israrımı mazur görün fakat dansı güzel bulup bulmadığınızı sormak durumundayım.

BİRİNCİ SOYLU

(*Tereddüdün ardından*) Çok güzeldi Cæsonia.

İHTİYAR SOYLU

(*Hayranlıkla*) Ah muhteşemdi Cæsonia!

CÆSONIA

Sen nasıl buldun Cherea?

CHEREA

(*Soğuk bir tavırla*) Sanat diye buna derim.

CÆSONIA

Harikulade, görüşlerinizi Caligula'ya ileteceğim.

Altıncı sahne

Hélicon girer.

HÉLICON

Demek öyle Cherea, sanat diye buna mı dersin sahiden?

CHEREA

Bir bakıma, evet.

HÉLICON

Anlıyorum. Güçlü bir adamsın sen Cherea. Dürüstlüğü-

ne yaraşacak kadar ikiyüzlü ama çok güçlü bir adamsın. Ben güçlü değilim. Fakat emin ol ki, Gaius'a el sürmenize müsaade etmeyeceğim, o da bunu arzuluyor olsa bile müsaade etmeyeceğim.

CHEREA

Dediklerine anlam veremedim. Ama sadakatinden ötürü kutlarım seni. Sadık uşakları hep takdir etmişimdir.

HÉLICON

Gururun değil mi sana bunları söyleten? Ne mutlu sana. Doğru, ben bir çılgına uşaklık ediyorum. Ya sen Cherea, sen kimin uşağısın? Erdemin mi? Gel bak, sana bir-iki sır vereyim. Köle doğdum ben, dürüst adam. Erdemin rüzgârıyla ilk o zaman sırtımda kırbaçlar şaklarken tanıştım. Gaius bana hiçbir şey öğretmeye kalkmadı. Özgürlüğümü verdi bana, sarayına aldı beni. Onun sayesinde tanıştım sizler gibi faziletli, hakşinas asilzadelerle. Sayesinde gördüm maskelerinizin altındaki o sefil yüzlerinizi, o pis kokunuzu sayesinde duydum; ömründe ıstırap nedir bilmemiş, can derdine düşmemiş insanların leş kokusunu sayesinde duydum. Asil kıyafetler gördü şu gözlerim, yürekleri çürümüş, yüzleri nemrut, elleri kaçak mahlukların üzerinde. Kimsiniz siz kendini yargıç sanacak? Ona buna ahlak dersi veren sizler, yuvasının sıcağında genç kızlar gibi sevda hayalleri kuran sizler, ömrünün koca bir yalan olduğundan bihaber korkular içinde geberip gidecek olan sizler mi cüret edeceksiniz yargılamaya hesapsız acı çekenleri, yarası kurumadan yara alanları nefes aldıkları her vakit? Bilin ki, cesedimi çiğnemeniz gerekecek! Áciz bir köle bu senin karşında duran Cherea, durma ez geç onu! Fakat unutma sakın, erişemezsin onun erdemine çünkü o vazgeçmedi zavallı efendisini sevmekten, korumaktan vazgeç-

medi efendisini sizin o aşağılık yalanlarınızdan, o hain dillerinizden...

CHEREA

Meğer amma meraklıymışsın nutuk çekmeye sevgili Hélicon. Yalnız bağışla, o eski tadın kalmamış doğrusu.

HÉLICON

Duyduğuma üzüldüm. Sizinle fazla haşır neşir olmanın neticesidir elbet. Körle yatan sahiden şaşı kalkıyormuş demek. Ama toparlarım, sen merak etme, toparlarım. Son bir sözüm var sana... Bak, görüyor musun bu yüzü? İyi bak. Gördün mü? Güzel. Düşmanını tanıyorsun artık.

Hélicon çıkar.

Yedinci sahne

CHEREA

Bir an önce harekete geçmemiz gerek. Siz ikiniz burada kalın. Akşama yüz kişiyi buluruz.

Cherea çıkar.

İHTİYAR SOYLU

Burada kalınmış! Defolup gitmek istiyorum ben buradan! (*Koklar.*) Ölüm kokuyor burası.

BİRİNCİ SOYLU

Yalan kokuyor asıl... (*Üzülerek*) O dansa güzel dedim.

İHTİYAR SOYLU

(*Teselli ederek*) Güzeldi canım. Nesi vardı? Güzeldi.

Birkaç soylu ve toprak sahibi rüzgâr gibi sahneye girerler.

Sekizinci sahne

İKİNCİ SOYLU

Neler oluyor? Sizin haberiniz var mı? İmparator bizi emretmiş.

İHTİYAR SOYLU

(*Dalgın*) Dansa davet etmiştir.

İKİNCİ SOYLU

Ne dansı?

İHTİYAR SOYLU

Dansa denmez tabii, sanatsal heyecana.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Bana Caligula'nın çok hasta olduğu söylendi.

BİRİNCİ SOYLU

Yalan mı?

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Nesi varmış peki? (*Heyecanla*) Tanrılar sesimizi duydu mu yoksa, ölecek miymiş?

BİRİNCİ SOYLU

Sanmam. Onun hastalığı ölümcül ama kendine değil, başkalarına.

İHTİYAR SOYLU

Doğru söze ne denir?

İKİNCİ SOYLU

Doğru diyorsun ama belki bize faydası dokunacak hafif bir hastalığa daha tutulmuştur?

BİRİNCİ SOYLU

Ondaki hastalık sevmez rekabeti, başkasını barındırmaz aynı bedende. Müsaadenizle, Cherea'yı görmem lazım.

Çıkar. Cæsonia girer. Kısa süren bir sessizlik.

Dokuzuncu sahne

CÆSONIA

(*Umursamaz bir tavırla*) Caligula'nın midesi hasta. Kan kusuyor.

Soylular Cæsonia'nın etrafına üşüşür.

İKİNCİ SOYLU

Ah yüce tanrılar aşkına yeminim olsun, Caligula'mız sağlığına kavuşsun, hazineye iki yüz bin altın bağışlayacağım.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

(*Abartarak*) Jüpiter duy sesimi, onun canını bağışla, benim canımı al!

Caligula bir süredir sahnededir, soyluları dinlemektedir.

CALIGULA

(*Üçüncü soyluya doğru yaklaşarak*) Cömert teklifini kabul ediyorum Lucius. Müteşekkirim. Haznedarım sabahtan uğrar yanına. (*Üçüncü soylunun yanına gider ve ona sarılır.*) Beni nasıl duygulandırdın tahmin dahi edemezsin. (*Bir süre sessizlik, şefkatle*) Beni seviyorsun demek?

ÜÇÜNCÜ SOYLU

(*Duygulanarak*) Ah Caesar, varım yoğum feda olsun yoluna!

CALIGULA

(*Gene sarılır.*) Bak şimdi şu dediğine, mahcup ediyorsun insanı Cassius, bunca sevgiye layıkmışım gibi? (*Cassius itiraz belirten bir hareket yapar.*) Yok yok, inan ki değilim. Hak etmiyorum bu kadarını. (*İki muhafızı çağırır.*) Götürün. (*Cassius'a, usulca*) Hoşça kal aziz dostum. Unutma sakın, senin için çarpıyor olacak Caligula'nın yüreği.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

(*Hafif endişeli*) Nereye götürüyorlar beni?

CALIGULA

Canım nereye olacak? Ölüme. Hayatını bağışladın ya benim için. Bak ama kendime geldim bile. İğrenç bir kan tadı vardı ağzımda, geçti gitti. İyileştirdin beni. Ne mutlu sana Cassius, sen ki canından geçtin bir başkası uğruna –ki o başkası benim, Caligula– ah ne mutlu sana! Ateşler yansın, şölen başlasın hazırım!

Muhafızlar, direnen ve haykıran Cassius'u zorla götürürler.

ÜÇÜNCÜ SOYLU

Ben istemiyorum. Şaka bu, şaka bu deyin.

CALIGULA

(*Haykırışlar arasında, hayallere dalmıştır.*) Ah bahar geliyor, mimozalar saracak denize nazır o yolları. İncecik elbiseleri uçuşacak rüzgârda kadınların. Masmavi bir gök Cassius, ışıl ışıl, taptaze bir hava! Gülümseyecek hayat bizlere!

Cassius sahneden çıkarılmak üzeredir. Cæsonia onu hafifçe iter.

(*Arkasını döner, birden ciddileşir.*) Sen dostum, gerçekten seviyor olsaydın hayatı, gözünden bile sakınırdın onu.

Cassius'u götürürler.

(*Masaya dönerek*) Kaybedince ödemesini bileceksin. (*Bir süre sonra*) Gel Cæsonia. (*Ötekilere doğru döner.*) Bakın aklıma ne geldi bu arada, paylaşmak istiyorum sizinle, pek hoşuma gitti benim. Ne zamandır hükümdarınızım; hiçbir felaket gelmedi başımıza, pek yolunda gitti her şey. Ne vebaya rast geldik ne din kavgası yaşadık, bir darbe bile göremedik dünya gözüyle. Hani korkarım, bu gidişle ileride esamemiz bile okunmayacak. Şimdi anladınız mı ben niye bu kadar uğraşıyorum? Hep şu cimri kader yüzünden. Anlıyor musunuz... anladınız mı benim neye uğraştığımı... (*Hafifçe gülerek*) Vebanın boşluğunu dolduruyorum sizler için! (*Farklı bir sesle*) Çıkarmayın sesinizi. Cherea geliyor. Sıra sende Cæsonia.

Caligula çıkar. Cherea ve birinci soylu içeri girerler.

Onuncu sahne

Cæsonia telaşla Cherea'nın önüne gelir.

CÆSONIA

Caligula öldü.

Arkasını döner, ağlıyormuş gibi yapar ve gözünü ses çıkarmadan bekleyen ötekilere diker. Sahnedeki herkes, farklı sebeplerden ötürü taş kesilmiştir.

BİRİNCİ SOYLU

Sen... sen emin misin, nasıl mümkün olur bu felaket? Daha az evvel dans ediyordu gözümüzün önünde.

CÆSONIA

Doğrudur. Orada tükendi nefesi.

Cherea süratle teker teker soyluların karşısına geçer, sonra Cæsonia'nın yanına döner. Kimseden ses çıkmamaktadır.

(*Usulca*) Sen bir şey demiyorsun Cherea.

CHEREA

(O *da usulca*) Üzüntüm büyük Cæsonia.

Caligula hışımla içeri girer ve Cherea'ya yaklaşır.

CALIGULA

Aferin Cherea, aferin sana, güzel hamle! (*Olduğu yerde döner ve ötekilere bakar. Müstehzi*) Ne yapalım canım! Tutmadı! (*Cæsonia'ya*) Unutma sana dediklerimi.

Caligula çıkar.

On birinci sahne

Cæsonia konuşmadan Caligula'nın ardından bakar.

İHTİYAR SOYLU

(*Tükenmeyen birumutla*) Sahiden hasta olmasın, Cæsonia?

CÆSONIA

(*Nefretle bakarak*) Hasta değil bir tanem. Sen bilmezsin ama bu adam iki saat uyur geceleri, durmadan yürür, arşınlar sarayının koridorlarını gün ağarana dek. Sen bilmezsin, bir kerecik olsun sormamışsındır kendine neler geçiyor diye bu insan evladının aklından o ölüm sinmiş saatlerde, geceyarısından güneş doğana kadar. Hasta mı, diye soruyorsun şimdi? Hayır, hasta değil. Ruhunu sarmış ülsere bir isim konmadıkça, çaresi bulunmadıkça hasta değil Caligula.

CHEREA

(*Duygulanmış gibidir*) Seni anlıyorum Cæsonia. Bilmiyor değiliz ki Gaius...

CÆSONIA

(*Sözünü keserek*) Doğru, bilmiyor değilsiniz. Sizler ki ruhtan yana sefilsiniz, bilirsiniz ama tahammül edemezsiniz ruhu bedene sığmayanlara. Bilirsiniz ki sığmaz onun ruhu bedene! Bu değil mi sizi asıl kahreden? Haydi bulun bir ad hastalığına, haklı çıkarın ahmaklığınızı, mutlu olun hepiniz. (*Farklı bir sesle*) Sen hiç sevmedin mi Cherea?

CHEREA

(*Yine eski tavrıyla*) Bizden geçti Cæsonia, sevmek öğrenilmez bu yaştan sonra. Hem ne fayda, Caligula reva görmez bize sevmeyi.

CÆSONIA

(O *da kendine gelir.*) Doğru. (O*turur.*) Unutmadan, Caligula'nın bazı talimatları var. Malumunuz, bugün sanata adanmış yılın önemli günlerinden biri.

İHTİYAR SOYLU

Takvime göre mi?

CÆSONIA

Hayır, Caligula'ya göre. Şairlere haber salındı. Huzurumuzda şiir yazacak hünerlerini yarıştıracaklar. Aranızdan şair olanların bu yarışmaya katılmasını ziyadesiyle arzu ediyor Caligula. Bilhassa Genç Scipion ve Metellus'un.

METELLUS

Fakat hazırlıksızız.

CÆSONIA

(*Duymazdan gelerek, kayıtsız bir sesle*) Yarışmanın galibini güzel bir mükâfat bekliyor elbette. Kaybedenleriyse türlü türlü cezalar. (Ö*tekiler hafifçe geriler.*) Haydi söyleyeyim ama benden duymuş olmayın, korkmanıza lüzum yok cezalardan.

Caligula girer. Hiç olmadığı kadar karamsar görünmektedir.

On ikinci sahne

CALIGULA

Hazır mı her şey?

CÆSONIA

Her şey hazır. (*Bir muhafıza*) Şairleri getirin.

Bir düzine şair ikişer ikişer, uygun adım içeri girer, sağ tarafa dizilirler.

CALIGULA

Öbürleri?

CÆSONIA

Scipion! Metellus!

Scipion ve Metellus şairlerin arasına katılır. Caligula, Cæsonia *ve geri kalan soylular sahne gerisinde sol tarafa yerleşirler. Kısa bir süre sessizlik.*

CALIGULA

Konu: ölüm. Süre: bir dakika.

Şairler hararetle tabletlerine yazmaya girişirler.

İHTİYAR SOYLU

Jüride kimler olacak?

CALIGULA

Ben! Yetmez mi?

İHTİYAR SOYLU

Yetmez olur mu!

CHEREA

Sen de katılacak mısın yarışmaya Gaius?

CALIGULA

Lüzumu yok. Ben şiirimi çoktan yazdım.

İHTİYAR SOYLU

(*Hemen atılarak*) Ah nereden edinebiliriz?

CALIGULA

Zahmet etme, bizzat her gün okuyorum dünyaya.

Cæsonia endişeli gözlerle Caligula'ya bakar.

(*Hışımla*) Yüzüm hoşuna gitmedi mi?

CÆSONIA

(*Usulca*) Affet ne olur.

CALIGULA

Sakın! Sakın takınayım deme o mazlum hallerini. Şu haline zor tahammül ediyorum, öyle tevazuya falan hiç katlanamam sende!

Cæsonia ağır adımlarla uzaklaşır...

(*Cherea'ya*) Devam ediyorum. Ben şiirimi yazdım. Yegâne eserimdir o şiir. Ve ispatıdır şu topraklara ayak basmış biricik sanatçı olduğumun. Benim Cherea, benim, şu Roma'nın gördüğü *ilk* ve son sanatçı benim, nihayet bu topraklarda bir kılan fikirle icraatı.

CHEREA

Elinde güç var, mesele bu.

CALIGULA

Elbette. Bak herkes durmadan yaratıyor çünkü hiçbirisi güce sahip değil. Ama benim yaratmaya ihtiyacım yok: Ben yaşıyorum! (*Hışımla*) Şairler, hazır mısınız?

METELLUS

Hazırız sanırım.

HEPSİ

Evet.

CALIGULA

Güzel, iyi dinleyin şimdi beni. Birer birer öne çıkacaksınız. Düdüğümü bekleyeceksiniz. Çaldığımda ilk şair şiirini okumaya başlayacak. Gene düdük çalacak olursam, okuyan derhal susacak, sıradaki şair sözü alacak. Şiiri kesilmeyen şair tabiatıyla galip sayılacak. Geçin bakalım hizaya. (*Cherea'ya döner, dostane bir tavırla*) Tertip düzen her şeyde şart, sanatta bile.

Düdük sesi.

BİRİNCİ ŞAİR

Ölüm, ötesinden kara ırmakların...

Düdük sesi. Şair sol tarafa çekilir. Sırayla diğerleri de aynısını yapacaklardır. Bu sahneye mekanik hareketler hâkimdir.

İKİNCİ ŞAİR

Loş inlerinde Üç Parkalar[1]...

Düdük sesi.

ÜÇÜNCÜ ŞAİR

Duy sesimi ey Ölüm...

1. Roma mitolojisinde, doğumdan ölüme kadar insan yazgısının üç tanrıçası Nona, Demica ve Morta'ya verilen isim. (Y.N.)

Öfkeli bir düdük sesi.

Dördüncü şair kurumlu bir tavırla öne çıkar. Daha söze başlamadan düdük sesi gelir.

BEŞİNCİ ŞAİR

Küçüktüm ufacıktım...

CALIGULA

(*Haykırarak*) Kes! Bize ne çocukluğundan ahmak herif! Ne alakası var konuyla?

BEŞİNCİ ŞAİR

Ama Gaius, daha başıydı...

Tiz bir düdük sesi.

ALTINCI ŞAİR

(*Öne çıkar, çok tiz bir sesle*) Sen ey vicdansız, yürüdüğün...

Düdük sesi.

YEDİNCİ ŞAİR

(*Gizemli bir tavırla*) Mahfuz, ezelî dua...

Kısa bir düdük sesi.
Scipion tableti olmadan öne çıkar.

CALIGULA

Tabletin yok mu senin Scipion?

SCIPION

İhtiyacım yok.

CALIGULA

Görelim bakalım.

Caligula düdüğünü çiğner.

SCIPION

(*Caligula'nın yanı başında ama ona bakmadan, usanmış bir tavırla*)
"Peşinde mutluluğun,
Güneşlerin dalgası gökyüzünde,
O kara, yaban şölenler, umutsuz galeyanım benim!.."

CALIGULA

(*Usulca*) Yeter, sus. (*Scipion'a*) İdrak edecek yaşta değilsin ölümün nasihatlerini.

SCIPION

(*Gözlerini Caligula'ya dikerek*) Babamı kaybedecek yaşta da değildim.

CALIGULA

(*Aniden arkasını dönerek*) Geçin sıraya! Dizilin! Sahte şairleri zevkime hakaret sayarım. Şu vakte kadar müttefikim bilirdim, sığınacak son liman sanırdım sizleri. Yazık ki aldanmışım. Düşmanımsınız bundan böyle! Şairler bile bana karşı! Sonuna geldim yolun. Geçin sıraya, o tabletleri yalaya yalaya defolup gideceksiniz gözümün önünden! Silinir belki rezilliğinizin izleri. Dikkat! İleri!

Ritimli düdük sesleri. Şairler, tabletlerini yalayarak uygun adım sağdan çıkarlar.

(*Çok alçak bir sesle*) Hepiniz çıkın.

Kapıda Cherea, birinci soyluyu omzundan tutar.

CHEREA

Vakit geldi.

Bunu duyan Scipion eşikte duraklar, bir an tereddüt eder sonra Caligula'ya doğru yaklaşır.

CALIGULA

(*Sert bir tavırla*) Defol başımdan, babandan feyz al!

On üçüncü sahne

SCIPION

Yapma Gaius, faydası yok. Ben biliyorum, sen seçimini çoktan yaptın.

CALIGULA

Rahat bırak beni.

SCIPION

Dediğini yapacağım Gaius, bırakacağım seni; bırakacağım çünkü seni nihayet anladım. Çaremiz yok bizim Gaius, ne sana, ne sana bunca benzeyen bana reva görülmüş bu dünyada kurtuluş. Gidiyorum şimdi, uzaklara gidiyorum tüm bunların cevabını bulmaya. (*Bir süre susar, Caligula'ya bakar. Tüm içtenliğiyle*) Elveda sevgili Gaius. Tüm bunlar sona erdiğinde, seni sevdiğimi daima hatırla.

Scipion çıkar. Caligula ardından bakar. Hareketlenecek olur, hemen sonra sertçe başını iki yana sallar ve Cæsonia'nın yanına doğru gider.

CÆSONIA

Ne söyledi?

CALIGULA

Sen anlayamazsın.

CÆSONIA

Ne düşünüyorsun?

CALIGULA

Onu. Seni. Aynı şey ya gerçi.

CÆSONIA

Neyin var?

CALIGULA

(*Ona bakarak*) Scipion gitti. Dostlukla hesabı kapadım. Ama sen hâlâ nasıl buradasın onu düşünüyorum, niye buradasın...

CÆSONIA

Çünkü hoşuna gidiyorum.

CALIGULA

Hayır. Galiba senin de canını almam gerek cevabı bulmak için.

CÆSONIA

Haklısındır belki. O halde durma al canımı. Ah bir an olsun vazgeçsen, bir an olsun özgürce yaşasan!

CALIGULA

Ben yıllardır yaşıyorum özgürlüğü.

CÆSONIA

Seninkisi başka. Anla beni. Güzel olmaz mıydı yüreğinin saflığında sevmek ve yaşamak?

CALIGULA

Başkadır herkesin yolu yüreğinin saflığına çıkan. Ben aslolanın peşinden yürüyorum, benim yolum bu. Gene de hiçbiri mani değil aslında seni öldürmeme. (*Güler.*) Hem, senden âlâ taç yaraşmaz zaferime.

Caligula ayağa kalkar ve aynayı etrafında döndürür. Kollarını aşağı sarkıtarak ifadesizce, bir hayvanı andırırcasına dört dönmeye başlar.

Tuhaf şey! Öldürmediğim zaman yalnız hissediyorum kendimi. Yaşayanlar yetmiyor dünyamı doldurmaya, yetmiyor içimden şu sıkıntıyı koparıp atmaya. Uçsuz bucaksız bir boşluk görüyorum siz geçince karşıma, bakmaya tahammülüm yok. Ölüler sarsın etrafımı, onların arasında buluyorum ben huzuru. (*Seyircilere doğru döner, hafifçe onlara doğru eğilir; Cæsonia'yı unutmuştur:*) Sahici olan onlar. Bana benziyorlar. Yolumu gözlüyorlar, beni bekliyorlar. (*Başını sallayarak*) Nicesiyle konuştum, bağışlanmak için yalvardılar bana, dillerini koparttırdım.

CÆSONIA

Gel şöyle. Uzan yanıma. Yasla başını dizlerime. (*Caligula karşı gelmez.*) Bak iyisin şimdi. Sustu her şey.

CALIGULA

Susmadı! Susmadı duymuyor musun, dinle bak bileniyor çelikler! (*Sesler duyulur.*) Fısıltıları duymuyor musun, bak nasıl itiraf ediyorlar pusuda bekleyen nefreti?

Uğultular.

CÆSONIA

Kimse cüret edemez...

CALIGULA

Aptallık ettirir.

CÆSONIA

Aptallık adam öldürtmez, uslandırır insanı.

CALIGULA

Aptallık vicdanı kazır Cæsonia yürekten. Şerefine leke düştü sanır, gözü bir şey görmez olur aptalın. Ah ama biliyorum, o çocuklarını, o babalarını öldürttüğüm insanlar almayacak benim canımı! Onlar anladılar beni. Onlar benden yana. Onların da ağzında aynı tat. Asıl ötekiler Cæsonia, asıl o sövdüklerim, o aşağıladıklarım, o iki paralık ettiğim adamların elinden gelecek sonum, söyle ne gelir elimden onların o yaralı gururlarına karşı?

CÆSONIA

(*Coşkuyla*) Biz dururuz karşılarında, az sanma sakın biz seni sevenleri.

CALIGULA

Azalıyorsunuz her geçen vakit. Kendim istedim böyle olmasını. Sanma yalnız aptallığı aldım karşıma, mutlu olmak isteyenlerin inancı, cesareti de beni düşman biliyor.

CÆSONIA

(*Coşkuyla*) Hayır, seni öldüremezler, cüret edemezler. Küle çevirir göğün ateşi sana dokunmaya cüret edeni.

CALIGULA

Gökte ne var sanırsın zavallı kadın! Gökler boş! (*Oturur.*) Niye bu kadar sever oldun beni durup dururken, var mıydı böyle şeyler anlaşmamızda?

CÆSONIA

(*Ayağa kalkmış, yürüyordur.*) Onca insanın canını aldığına şahit olmak yetmez mi sanıyorsun günün birinde senin de canını alacaklarını bilmeye? Yetmez mi sanıyorsun o zalim taş yüreğini hissetmek seni koynuma alırken, o katil kokunu çekmek içime sen üzerimdeyken! Gözlerim şahit her geçen gün bir parça daha koptuğuna insan yanından. (*Caligula'ya doğru döner.*) Yaşlandım, biliyorum, güzelliğime veda ediyorum. Ama senin için duyduğum endişe öyle bir hale getirdi ki beni, beni sevmesen dahi umurumda değil artık. Bana senin iyileştiğini görmek yeter, ah daha çocuksun sen, koca bir hayat var önünde! Söyle bana, bundan daha fazla ne isteyebilir bir insan?

CALIGULA

(*Ayağa kalkar ve Cæsonia'ya bakar.*) Çok uzun zamandır yanımdasın.

CÆSONIA

Doğru. Ayırmayacaksın ya beni yanından?

CALIGULA

Bilmiyorum. Bildiğim yalnızca neden yanımda olduğun; paylaştığımız o zevkten yoksun azgın geceler, onca zaman bende şahit olduklarındır seni yanımda tutan.

Onu kollarına alır, eliyle başını biraz geriye iter.

Yirmi dokuz yaşındayım. Daha yirmi dokuz. Ama sanki yaşıyorum ezelden beri, sarmış etrafımı ölülerin yadigârları, sanki varmışım çoktan sona. Sensin şu ömrünün son tanığı Cæsonia ve günbegün dönüştüğün o yaşlı kadına karşı aşağılık bir şefkat büyüyor içimde.

CÆSONIA

Ayırmayacağını söyle beni yanından!

CALIGULA

Bilmiyorum. Gör işte, kalmadı gerçeğim şu iğrenç şefkatten başka, o bana şu hayattan arınağan yegâne saf duygu... ve bu ya beni kahreden.

Cæsonia kollarından sıyrılır. Caligula peşinden gider. Cæsonia sırtını Caligula'nın göğsüne yaslar, Caligula da onu kollarıyla sarar.

Sen söyle, fena mı olur ömrümün son tanığı da tarihe karışsa?

CÆSONIA

İnan umurumda olmaz. Mutluluğunu yaşıyorum bana söylediklerinin. İzin ver paylaşayım seninle bu mutluluğu.

CALIGULA

Benim mutlu olmadığım ne malum?

CÆSONIA

Mutluluk paylaşılmak ister, yıkımla, kanla beslenmez.

CALIGULA

Demek iki çeşidi varmış mutluluğun ve ben, katillerin mutluluğunu seçmişim. Çünkü mutluyum ben. Geçmişte bir an ıstırabın sınırına vardım sandım fakat serapmış benimkisi, yokmuş meğer ötesi, mümkün değilmiş aşmak. O yolun sonunda kısır, muhteşem bir mutluluk varmış. Bak bana.

Ona doğru döner.

Şimdi gülüyorum Cæsonia, yıllardır koca Roma'nın Drusilla'nın adını ağzına almaktan korktuğunu düşündükçe, gülüyorum. Aşk bana yetecek şey değil Cæsonia, ben bunu o vakit anladım. Bugün sana bakarken bir kez daha anlıyorum. Birini sevmek, onunla yaşlanmaya razı olmak demektir. Ama benim elimden gelmez, ben boyun eğemem aşkın öylesine. Ölüsüne katlanmak daha kolay gelir bana Drusilla'nın yaşlısından. Sanırlar ki, sevdiği günün birinde ölünce acılara boğulur insan; oysa hiçtir öylesi gerçek acının yanında. Kederin de gün gelip yürekten silindiğini görmektir asıl insana kan kusturan, gerçek acı budur bu dünyada. Acının dahi bir anlamı yok.

Gördün mü bak, mazeretim yok benim, ne bir aşkın gölgesine düştüm ne pişmanlığın acısına kapıldım, günahımın özrü yok. Ama bugün, en sonunda bugün özgürüm hiç olmadığım kadar, kopardım zincirlerimi hatıralardan, seraplardan. (*İhtirasla güler.*) Biliyorum her şey fani şu dünyada! Ah, var mı bunu bilmekten ötesi! Bir avuç insanı yazdı tarih, bu özgürlüğe, bu çılgın mutluluğa layık olmuş! Sen Cæsonia, sonuna dek bir tek sen şahit oldun bu garip oyuna ama buraya kadarmış bak, perde kapanıyor senin için.

Tekrar Cæsonia'nın arkasına geçer ve kolunu boynuna dolar.

CÆSONIA

(*Korkuyla*) Sen bunu mu mutluluk sanıyorsun, bu korkunç özgürlük mü mutluluk?

CALIGULA

(*Cæsonia'nın boynunu gittikçe sıkarak*) İnan bana Cæsonia, inan bana mutluluk bu. Doymuş olurdum dünyaya, tatmasam o mutluluğu ama tattım onu. Tattım ve aydınlandım o an mutlak yalnızlığın ilahî ışığıyla. (*Cæsonia'nın boğazını sıkarak giderek kendinden geçer; Cæsonia kendini*

bırakmış, ellerini öne doğru uzatmıştır. Caligula kulağına eğilerek konuşur.) Yaşıyorum, öldürüyorum, yok etmenin muazzam gücüne sahibim. Yaratan'ın gücü koca bir hiç benim gücüm yanında! İşte budur mutlu olmak. Mutluluk budur Cæsonia, bu sınır tanımaz cürettir mutluluk, hiç kılmaktır kâinatı, etrafırnı sarmış bunca kan bunca nefrettir, eşsiz inzivasıdır kendi hayatına şahit insanoğlunun, cezasız kalmış katilin taşkın neşesidir, nice yaşamları parçalayan ezip geçen bu gaddar mantıktır mutluluk... (*Güler.*) Ve seni de Cæsonia, seni de ezip geçecek... ve nihayet kavuşacağım o hep arzuladığım ebedî yalnızlığa!

CÆSONIA

(*Hafif çırpınışlarla*) Gaius!

CALIGULA

(*İyice kendinden geçmiştir.*) Hayır, boyun eğmem şefkate. Sonu gelmeli, gelmeli artık vakit yok. Vakit yok sevgili Cæsonia!

Cæsonia son nefesini verir. Caligula cansız bedenini sürükler, sedirin üzerine atar bırakır.

(*Yitmiş halde ona bakar, boğuk bir sesle*) Sen de suçluydun... sen de. Ama çözmüyor bir şeyi öldürmek.

On dördüncü sahne

Arkasını döner, hışımla aynaya doğru gider.

CALIGULA

Ve sen! Caligula! Asıl sen! Sen de suçlusun! Kiminden

fazla, kiminden az suçlusun sen de! Ama kim cüret edebilir seni yargılamaya şu yargıçsız, şu kimsenin masum olmadığı dünyada! (*Istırap içinde aynaya yaslanarak*) Gördün ya bak, Hélicon gelmedi. Ay benim olmayacak. Ne kadar acı haklı çıkmak, zorunda olmak her şeyi tüketmeye, bitene dek, sonuna dek! Bunca korkarken tükenecek diye her şey günün birinde! Silah sesleri! Zafere yürüyor masumiyet. Ah, onların yerine doğmak vardı şu dünyaya! Korkuyorum. İğreniyorum başkalarında hor gördüğüm şu yüreğimi sarmış korkudan. Ama olsun varsın, sarsın yüreğimi korku, o da ait değil mi bu dünyaya! Ben elbet kavuşacağım yüreğimin huzur bulacağı o uçsuz bucaksız hiçliğe.

Birkaç adım geriler, ardından tekrar aynaya yaklaşır. Sakinleşmiş gibidir. Tekrar konuşmaya başlar fakat daha alçak daha boğuk bir sesle.

Muammaya döndü dünya. Oysa ne kadar kolaydı, bambaşka olacaktı her şey şu ayı alabilseydim avucuma, bir yetebilseydi yüreğime aşk. Ama nasıl diner bu susuzluk? Hangi yürekte, hangi Tanrı'da bulurum sularında doyacağım engin denizleri? (*Diz çöker, ağlayarak*) Ne bu dünya yeter bana ne öteki. Ah ama biliyorum, sen de biliyorsun (*Gözyaşları içinde ellerini aynaya doğru uzatır.*) yeterdi bana mümkün olsa imkânsız! Ah imkânsız! Dünyanın ucunda, kendimin kuytularında aradım seni. Ellerimi uzattım (*Haykırarak*) uzatıyorum ellerimi, hep sana varıyor ellerim, hep seni buluyorum karşımda, her yerde sen varsın, nefret ettiğim sen! Bulamadım ben yolu, varamadım bir yere. Özgürlüğüm özgürlük değilmiş benim. Hélicon! Hélicon! Yoksun! Yoksun hâlâ! Ah, ne ağır bu gece! Gelmeyecek Hélicon, suçumuz affolmayacak sonsuza kadar! Istırabın ağırlığı sinmiş bu geceye.

Sahne dışından silah sesleri, uğultular duyulur.

HÉLICON

(*Sahne gerisinde belirir.*) Koru kendini Gaius! Koru kendini!

Görünmez bir el Hélicon'u hançerler.

Caligula yerden kalkar, bir tabureyi kavrar, soluk soluğa aynaya yaklaşır. Aksini seyreder, ileri atılacakmış gibi yapar, aynadaki aksinin aynı hareketi yaptığını görünce, var gücüyle tabureyi aynaya doğru savurur, haykırır:

CALIGULA

Tarihe Caligula, tarihe!

Ayna kırılır ve tam o anda bütün kapılardan silahlı komplocular sahneye girerler. Caligula yüzünü onlara döner, çılgınca bir kahkaha atar. İhtiyar soylu arkadan, Cherea cepheden Caligula'ya saldırır. Caligula'nın kahkahaları hıçkırığa dönüşür. Herkes Caligula'ya vurur. Caligula, son nefesinde, yarı gülerek yarı hırlayarak haykırır:

Yaşıyorum hâlâ!

PERDE

SON